

<http://www.spis.gov.pl>

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 15 (2865) Год LVI

Беласток, 10 красавіка 2011 г.

Цана 2,50 зл. (VAT 5%)

Злева: Андрэй Лянкевіч, Гжэгаж Дамброўскі, Ілона Карпюк-Дамброўская

Магічны свет паганства

Тэкст і фота
Мацея ХАЛАДОЎСКАГА

— Фатаграфія гэта толькі простая візуалізацыя таго, што хочацца сказаць. У фатаграфіі заўсёды пачынаю ад пошуку праблемы, толькі тады яе візуалізую, — так гаварыў Андрэй Лянкевіч у час сустрэчы, сарганізаванай у рамках дыскусійнага клуба Згуртавання бацькоў і дзяцей, вывучаючых беларускую мову „АБ-БА”. Адбылася яна не ў пастаянным месцы сустрэч — беластоцкай Пачатковай школе № 4, толькі ў Цэнтры імя Людвіка Заменгофа. Тут дзень раней была адкрыта фотавыстава „Паганства, мультымедыя” трыццацігадовага Андрэя Лянкевіча. Фатограф нарадзіўся ў Гродне. Вядзе м.інш. курс прэсавай фатаграфіі ў Еўрапейскім гуманітарным універсітэце ў Вільні. Ад шасці гадоў супрацоўнічае з прэстыжнай „European Press Photo Agency”. Удзельнічаў у больш за пяцьдзсят індывідуальных і калектыўных выставах у Еўропе, Азіі і ЗША. Яго прэсавыя здымкі публікавалі найбольшыя еўрапейскія газеты. Першыя пятніца і субота красавіка на Беластоцчыне належалі якраз яму. Спачатку тлумы паявіліся на яго вернісажы ў Цэнтры імя Людвіка Заменгофа. Назаўтра можна было ўдзельнічаць у вернісажы іншай выставы „Беларусы ў Польшчы”, якая прэзентавалася ў Цэнтры адукацыі і прамоцыі беларускай культуры ў Шчытах-Дзенялове. Тут, падобна як і ў некалькі гадзін пазней у Беластоку, можна было паразмаўляць з аўтарам, а пры нагодзе пазнаёміцца з прыцягальна выданым альбомам „Паганства”, з якога здымкі апынуліся на бе-

ластоцкай выставе. Святлана Паляшчук у тэксце, змешчаным у гэтай публікацыі, напісала аб яго здымках: „Мы становімся сведкамі абрадаў і сэнсаў, не да канца зразумелых для нас, таксама таму не да канца нам даступных. Дзякуючы высілкам фатографа, культура паганства нясмела адкрываецца перад намі, ды адначасна раптоўна знікае”. Цыкл фатаграфій „Паганства” ўзнік на беларускай вёсцы. Не з’яўляецца аднак проста дакументацыяй месцаў і часу. У інфармацыі, распаўсюджванай пры нагодзе выставы, можна было прачытаць: „Гэта ўніверсальныя кадры, камунікацыйныя для кожнага ўражлівага чалавека — незалежна ад яго адносінаў да рэлігіі, нацыянальнасці, культуры, з якой атаясамліваецца. Для адных гэта будзе падарожжа ў глыбіню захапляючай уявы фатографа. Для іншых — заварожваючая мастацкая крэацыя з высокімі фармальнымі каштоўнасцямі. Яшчэ іншыя прыкмецяць у „Паганстве” запрашэнне да адкрывання калектыўнай падсвядомасці”. Гэтая выстава (здымкі выбраў фатограф Гжэгаж Дамброўскі, галоўны рэдактар беластоцкага дадатка „Выбарчай газеты”) неразлучна звязана з мультымедычным паказам. Выключна чорна-белыя здымкі на сценах і тыя паказаныя побач, у відэазапісе ў мультымедычнай прэзентацыі, балансіруюць на мяжы фантазіі і рэальнасці. Адна са сваячак аўтара калісьці сказала, што яны проста дэпрэсіўныя. Здаецца часта, што яны нявострыя і недасвечаныя, быццам зроблены з тэхнічнай памылкай. У час сустрэчы ў Цэнтры Андрэй Лянкевіч прызнаўся, што яго здымкі на гэтай выставе гэта візуалізацыя эфектаў працы шукальні-

цы беларускай традыцыі Ірыны Мазюк, традыцыі і абрадаў, якія спасылаюцца на дахрысціянскую культуру. Аб некаторых здымках гаварыў:

— Я доўга думаў, як здымаць звяроў. Рапты ў я з іх зрабіць егіпецкіх багоў.

Мабыць таму аўтар сфатаграфаваных твароў прызнаўся, што працаваў над здымкамі пяцідзесяцігадовым фотаапаратам „Кіеў”:

— Гэты апарат вельмі мне памагаў, бо рабіў вельмі шмат памылак. Рабіў ён тое, што я адчуваў. У апаратаце ёсць дзіркі, і ўваходзіла белае святло. Узнікала штосьці магічнае. Здымкі паказваюць не свет, а тое, што думае фатограф.

Андрэй Лянкевіч не хаваў таго, што зачараваны паганствам, а ў прыныце ўсім паганскім культурным багажом, перанятым хрысціянствам. Як сказаў, нават крыжа не выдумалі хрысціяне. У сваю чаргу наконт прэсавай фатаграфіі адзначыў:

— Прэсавая фатаграфія гэта ілюстрацыя. Паказваецца тое, што людзі хочучь бачыць. Жыве яна дзве-тры гадзіны. Фатаграфія пераносіць вялікі крызіс. Увайшла ў перыяд, калі не ведае, у якім напрамку пойдзе. Ужо часта невядома, што такое артфота, а што прэсавае фота.

Дадаў прытым:

— Немагчыма навучыцца фатаграфіі. Можна навучыцца думаць. Я не вывучаў традыцыйнага праяўлення здымкаў і ніколі гэтага не рабіў. Праяўлення здымкі гэта інтэрпрэтацыя таго, што зроблена.

Спаслаўся на фатаграфію, якія паяўляюцца ў розных месцах у Беларусі: — У Беларусі няма здымкаў гара-

доў. Ёсць на іх будоўлі, няма людзей. Беларусы яшчэ не трактуюць горада як вялікай установы, а якраз як будынак, у якія можна ўвайсці. Няма ў Беларусі публічнай прасторы.

Спасылаючыся на адно з пытанняў наконт партрэтных здымкаў, сказаў:

— Для мяне акружаючы чалавек прадметы гавораць аб ім больш, чым яго выраз твару. Сам выраз твару не з’яўляецца для мяне партрэтам. Звяры, якім я рабіў здымкі, таксама маюць выраз твару чалавека, бо чалавек таго шукае.

Андрэй Лянкевіч ад двух гадоў здымае сем’і, бо — як кажа — сям’я цяпер у крызісе.

У мінулым годзе фатаграфаваных твароў беларусаў Падляшша. Іх „партрэты” апынуліся на выставе ў Шчытах.

— Тутэйшыя беларусы гэта не толькі дыяспара, а людзі, якія ўносяць аграмадны ўклад у развіццё беларускай культуры, — прызнаўся ў час рэалізацыі гэтага праекта, у рамках якога, падобна як і ў выпадку „Паганства”, мае ўзнікнуць альбомы. — Мы зноў павінны ставіць пытанні, чым для нас з’яўляецца Беларусь, што гэта спадчына, што гэта значыць быць у сучаснасці беларусам.

Аглядаючы здымкі Андрэя Лянкевіча ў час беластоцкага вернісажу, пісьменнік з Крынак Сакрат Яновіч падзяліўся з намі роздумамі наконт паганства:

— Калі я гляджу на вернікаў, якія сёння бегаюць у царкву ці касцёл, думаю, што гэта яшчэ не хрысціяне, але якраз язычнікі, бо баяцца Бога. Гэта непраўдападобнае. Бога не трэба баяцца. Гэта паганства абаліраецца на страху, а хрысціянства — на ўшанаванні чалавека і любові.

Паны і паніка

Японцы ў паніцы і ратуюцца як могуць ад самай страшнай „чумы”

ў гісторыі чалавецтва — радыяцыі, якую спарадзіў „мірны атам”. Нават самая арганізаваная і акуратная ў свеце нацыя аказваецца бяспільнай перад гэтай жахлівай пагрозай (а вось у Беларусі няма асаблівых перажыванняў за тое, што АЭС на яе тэрыторыі будзе краіна, якая ніколі нічога будаваць не ўмела!). Лівійскія, туніскія і іншыя беднякі дзяржаў Магрыба ліхаманкава пакідаюць афрыканскі кантынент і плывуць праз Міжземнае мора ў Італію. Уцякаюць ад грамадзянскай вайны і галечы, да якіх іх давалі кроважэрныя і сквалняны дыктатары, якія панавалі па трыццаць-сорок гадоў. Італьянцы ў паніцы, бо не ведаюць як справіцца з такім наплывам чужародных ім арабаў, папросту куды іх падзецца фізічна. У беларускай свой род панікі. Гэтая паніка ідзе хвалямі, нібы тыя цунамі. То імкліва даражэюць грэчка і цукар, то ўлады дэкларуюць, што шматразава вырасце мыта за ўвоз на тэрыторыю Беларусі замежных аўтамабіляў. І людзі кідаюцца то ў крамы, то ў банкі па крэдыты. Аўтамабільныя рынкі апошнія месяцы перажываюць нябачны ажыятаж. Але вось новая „бяда” — панабіралі беларускіх грошай у пазыкі, а вось перавесці іх у долары ці еўра няма магчымасці. Ля абменных валютных пунктаў чэргі, якіх не было ўжо гадоў дзесяць — тых, хто здае валюту, літаральна за рукі хапаюць, сvaraцца за кожны долар. Людзі ўжо даўно не вераць заявам кіраўнікоў нацыянальнага банка пра тое, што дэвальвацыі беларускага рубля не будзе, бо яна адбываецца на вачах. А Нацыянальны банк Беларусі ў чаканні як манны нябеснай чарговага грашовага крэдыту з Крамля па сутнасці капітуляваў, вывесіўшы на сваім будынку ў дзень „единения братских народов” расейскі сцяг.

Уладны эканамічны „феномен” пры бліжэйшым разглядзе стаўся звычайным і чарговым ашуканствам. Лепш за ўсё сітуацыю характарызуе цэны бульбы — асноўнага прадукту харчавання ў Беларусі. Кошт кілаграма гэтага караняплода сягае ўжо долара, а то і больш. І бульба гэтая кепскай якасці. Кажуць, лепшую вывезлі яшчэ ўвосень

у матухну Расію. Стала растуць камунальныя паслугі, салярка і бензін, кошт прыезду і прадукты. Усе, хто толькі можа, рвуцца на аўтамабілях у суседнюю Польшчу, дзе кошты на многія віды прамысловых тавараў і харчавання ў два-тры разы таннейшыя. На памежных пераходах проста жахліва сітуацыя — даўжэзныя бясконцыя чэргі. А галоўнае, нахабныя кіроўцы, якіх большыня, лезуць без чаргі. Навесці на мяжы парадак — справа простая, дастаткова паставіць пару міліцыянтаў. Але беларускай дзяржаве гэта непатрэбна. У міліцыянтаў, якія абслугоўваюць уладных „паноў”, іншыя клопаты — ім трэба паўсюдна адсочваць апазіцыянераў ды заганаць грамадзян на прымусовую дактыласкапію.

Праўдападобна, што чыноўнікі-паны самі ствараюць пэўныя праявы нездаровага ажыятажу. Так сталася, прыкладам, з заменай звыклых беларускіх пасведчанняў кіроўцаў на дакументы еўрапейскага ўзору. Установы ДАІ (дзяржаўнай аўтаінспекцыі) цэлы месяц штурмавалі як апошні бастыён жыцця. Прытым дзяржава выцягнула з грамадзян немалыя грошы. А цяпер высвятляецца, што нібыта за мяжу і па старых правах на-ранейшаму пускаюць. Але паны на тое яны і паны, каб ствараць такія экстрэмальныя сітуацыі. І як яны ўсё ж падобныя ў розных кутках свету! Што Кадафі ў Лівіі, што Асад у Сірыі, што Гбагбо ў Кот д’Івуары, што Лукашэнка ў Беларусі. Спіс гэты можна доўжыць, вельмі шмат іх развалюць апошнім часам — кіраўнікоў, ахопленых паглынальнай прагай захавання сваёй улады пажыццёва. Вось Назарбаеў, прыкладам, у Казахстане ўзяў ды „набраў” ажно 95 адсоткаў галасоў на сваіх прэзідэнцкіх „выбарах”. Цікава, як такія працэнты народнай любові перажыве яго брат Аляксандр Рыгоравіч?

У дэмакратычных краінах іншыя праблемы. Там ніхто не хоча браць на сябе адказнасць. У Бельгіі амаль год не могуць сфармаваць урада, вось народ і кінуўся ў паніку, просіць хоць каго пакіраваць ім. Нам бы іх праблемы, нашы людзі хутка далі б сабе рады. Бо сваёй улады даўно не мелі, паталагічна прывыклі падладжвацца пад чужую. Жыве Беларусь і без панікі, спадарства!

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Вачыма еўрапейца

Шматкультурныя магістры

Адно з апошніх пасяджэнняў сеймавай камісіі нацыянальных і этнічных меншасцей было прысвечана „шматкультурнай і міжкультурнай адукацыі, накіраванай большаснаму грамадству і нацыянальным ды этнічным меншасцям”. Дзяржсакратар у Міністэрстве нацыянальнай адукацыі Крыстына Шуміляк запэўнівала дэпутатаў: „Ва ўсіх дзеяннях міністра нацыянальнай адукацыі шматкультурнасць з’яўляецца важным элементам думання аб асвеце”.

Пасярод матываў, якія кранула, апынулася м.інш. заява:

— Важнай з’яўляецца свядомасць уласнай моўнай і культурнай асобнасці, ды апрача ведання культуры і традыцыі меншасці,

важнае таксама азнаямленне з традыцыяй і культурай краіны, у якой тая меншасць функцыянуе, як таксама адкрытасць на іншыя краіны. Важным з’яўляецца пазнаванне культуры, пазнаванне мовы, культурны абмен. Гэтыя ўсе дзеянні арганізуюцца ў шмат якіх праектах.

Тут пералічыла дзейнасць Асяродка развіцця адукацыі, які займаецца, каротка скажышы, працай для вучняў расава і культурна адрозных. Гаворка перш за ўсё аб дзесяці чужаземцаў. Дарэчы, галоўны цяжар выказвання Крыстыны Шуміляк засяродзіўся якраз на пытанні маладых чужаземцаў. Таму не здзівіла мяне, што дэпутат, які прадстаўляе ўкраінскую меншасць Мірон Сыч заявіў:

— Мне здаецца, што вельмі цікавым выршэннем з’яўляецца ўвядзенне бясплатнай навукі для дзяцей чужаземцаў — для моладзі гімназічных і звышгімназічных школ (...). Ці не варта было б падумаць аб тым, якім спосабам фінансава падтрымаць якраз гэтую моладзь, якая канчае сярэдняю школу і не вельмі ведае, што пасля з сабою зрабіць?

Аднак у час гэтага пасяджэння больш за-

Пасля позняга абеду прылёг я на канапе з кніжкай. Якраз спыніўся над смакавітым сказам, які прывяду ніжэй, і раптам: клік! Ужо мяне не было. Ды перад тым як заснуць, прыгадалася мне, невядома чаму, рэфлексія запісаная вядомай пісьменніцай Марыяй Дамброўскай адзінаццаць дзён да смерці: „Млосны — ці можа быць больш адмоўнае слова? Вось у нашым жыцці, ілюзорна буйным, зашмат млоснага элементу. Так, як у гэтым дзённіку...”. Гэта была яе апошняя занатоўка.

З дрымоты да жыцця вярнуў мяне сусед, упарта грукуючы ў акно. Памерла яго мама. Ідуць ад дому да дому спрашаў ён суседзяў на начное адпяванне. Быў ужо вечар. Вяскова вуліца, у гэты час заўсёды ціхая, шумела шэптамі накульгваючых, цягнуцых за сабою ногі старых людзей. Усе кіраваліся да дому жалобы.

Прызнаюся, не люблю я такіх засынанняў, раптоўных і без сядомасці, што засынаеш. Быццам бы без сноў. Быццам бы хтось выключыў святло. Клік — і няма мяне. Клік і ўжо адчуваю сябе самога, чую рукі, галаву... Такія мёртвыя дрымоты маюць штосьці ў сабе з брацкага саюза жыцця са смерцю, як у гэтай персідскай прыказцы: „Страла ўжо ў палёце, а птах яшчэ ў гаю слявае”. Ды пішу я тут пра смерць як пра нейкую офісную каляжанку, суседку з-за плота. Можа трэба пра яе казаць Пані? Хоць... у забуйнай кніжачцы п.з. „Ісціна” Тэры Пратчэт заве яе Панам. Дыялог паміж ім і адным з герояў — Цюльпанам, які мяркуе, што прыйшоў яму канец — досыць цікавы: „Цюльпан падняў дрыжачую далонь: — Ці гэта той момант, калі ўсё маё жыццё перасоўваецца перад маімі вачыма? — Не, той момант быў хвіліну таму. — Калі? — Гэта момант, — сказаў Пан Смерць, — паміж вашым нараджэннем і вашай канчыннай”.

Тут Цюльпан памыліўся, бо меў жыць надалей. Аднак сустрэча са Смерцю ўжо назаўжды намеціла яго праніклівай самасвядомасцю. Даступная яна для ўсіх, толькі што мала хто хоча яе спазнаць. Бо хоць са смерцю жывем штодзень, аднак не хочам прыкмеціць няўхільных знакаў, якія яна нам перадае. Ілюструе гэтую нямогласць адна ўсходняя прытча: „Гаспадар выслаў свайго слугу на базар па штотыднёвыя пакупкі. Той неўзабаве вярнуўся, ужо

здалёк лямантуючы, каб пазычыць яму каня, таму што мусіць уцячы, найлепш на край свету, а паколькі не ведае, дзе гэта ёсць, паедзе ў найдалейшае месца на Зямлі, яму вядомае, да свайго сваяка, што жыве аж у Самары. Пан, вядома, даў яму найшпарчэйшага аграмака, ды спачатку спытаўся, у чым справа. А вось слуга, праходжаючы па базары, сустрэў Смерць, якая ўбачыўшы яго памахала яму пальцам. Зацікаўлены гаспадар падаўся на базар і сапраўды ўбачыў праходзячую паміж ларкамі Смерць. — Ты чаму гразіла пальцам майму слугу? — папрануў яе. — Я? — паціснула плячыма Смерць. — Я толькі здзівілася, што ён яшчэ не ў Самары, дзе мы з ім дамовіліся сустрэцца”.

А цытата, якую я абяцаў прывесці, паходзіць з „Генія хрысціянства” Ф.-Р. Штатбрэяна. „Адкуль прыходзіць бліск, які называем жыццём і ў якую ноч ён гасне? Спрадвечны змясціў Нараджэнне і Смерць пад постацыю двух фантамаў, на двух канцах нашай дарогі: адзін стварае загадкавы момант нашага жыцця, які той другі стараецца зжэрці”.

Толькі ці сёння, дзякуючы нашым упартым старанням, не вывернулі мы таго парадку? Жыццё змянілі ў спажывецтва і яму аддалі нашае няўхільнае прамінанне. Філіп Арыес у „Чалавеку і смерці” заўважыў, што ў нашу сучаснасць смерць страціла рыт урачыстага свяшчэнназдзейніцтва, а тым самым глыбокага перажывання. Паміраем ужо не ва ўласных хатах, пасярод блізкіх, а ў шпітальных, якія ўсёй цаной падтрымліваюць наша жыццё. Нашы астанкі рыхтуюць да паховін фунеральныя службы — хопіць назваць гадзіну, а чужыя людзі прывязуць нябожчыка на месца паховін.

На начным адпяванні блізкія, сябры і суседзі аколлі памерлую сардэчным кругам. Яна была надалей прысутнай. Раніцай малады бацька гожы адправіў паніхду ў царкоўцы. Прыгожа распяваўся зван... Ды гэта яшчэ не быў канец. Правалі мы памерлую — Гожую Асобу — да развітальных крыжоў. Ды яшчэ не быў канец, было яшчэ пахаванне і трызна... Але і гэта яшчэ не канец. Колькі нашай сілы, верым мы ў гэта.

Міраслаў ГРЫКА

цікавіла мяне пытанне, пастаўленае прадстаўніком нямецкай меншасці дэпутатам Рышардам Галляй:

— Магу тут з усёй адказнасцю сказаць, што ў большасці выпадкаў сапраўды маем вельмі добра падрыхтаваных настаўнікаў, але ці настаўнікі падрыхтаваны да навучання мовы хутчэй як іншаземнай мовы, а рэдка як мовы меншасці (...). Застаецца яшчэ абшар азнаямлення большасці з меншасцю, значыць, элемент навучання аб меншасцях.

Працаўніца дэпартаменту агульнай адукацыі і выхавання МНЭ Гражына Плашайская тлумачыла:

— Праблема г.зв. меншаснай філалогіі абмяркоўвалася намі ад даўжэйшага часу. У рамках Супольнай камісіі ўрада і нацыянальных ды этнічных меншасцей была створана невялікая рабочая група, якая мае заданне якраз падрыхтоўкай базы ці прынцыпаў для стварэння г.зв. меншасных філалогій. У рабочай групе ўдзельнічаюць прадстаўнікі трох ведамстваў — навукі і вышэйшага школьніцтва, унутраных спраў і адука-

цыі, прычым можна сказаць, што гаспадаром групы з’яўляецца МНІВШ. Супольна абмяркоўваем, у які спосаб у адукацыю студэнтаў увесці элементы датычных шматкультурнасці, як падрыхтаваць выпускнікоў і будучых настаўнікаў да ўвядзення такой практыкі на абшары асветных устаноў. Узнікла ідэя, каб заснаваць філалагічныя напярэмкі, якія не былі б сіцісла філалагічнымі.

Адзначыла:

— Гаворка пра тое, каб асоба якая будзе вучыцца на такім філалагічным напрамку, апрача ведання мовы, мела таксама шырокія веды ў галіне культуры гэтай краіны, таксама і агульныя з міжкультурнага абсягу, культурнай адукацыі ці культуры. Выпускнікі такога факультэта маглі б працаваць настаўнікамі моў меншасці, але таксама, напрыклад, сацыяльнымі працаўнікамі, аніматарамі культуры, працаўнікамі ўрадавай і самаўрадавай адміністрацыі на тых абшарах, на якіх пражывае меншасць.

Ідэя, яб якой гаварыла Гражына Плашайская, „мае набраць румянца” яшчэ ў красавіку. Мацеў ХАЛАДОЎСКІ

Сорак гадоў „Роднаму слову”

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Да юбілейнага Дэкламатарскага конкурсу „Роднае слова” прыступіла пад 350 дашкольнікаў і вучняў, а да цэнтральных элімінацый, якія 30 сакавіка адбыліся ў Бельскім доме культуры, было залічаных 119 асоб. Члены конкурснай камісіі заўважылі, што хаця сёлетні выпуск адзначаўся ў агульным высокім узроўнем мастацкага чытання, то, як было і раней, частка ўдзельнікаў была слабеі падрыхтаваная да выступленняў.

У час цэнтральных элімінацый асабліва мнагалюдна было сярод вучняў падставовых школ. Аднак спачатку мерапрыемства асабліва ўвага гледачоў засяроджвалася на дашкольніках, якія прыбылі з бацькамі або бабулямі і з вялікай нецярплівасцю чакалі выступаў. Калі здараліся ў іх нейкія промахі, кампенсавалі гэта вялікай прагай выступіць перад вялікай публікай і дзіцячай адвагай. Дашкольнікі і наймалодшыя вучні з дапамогай настаўніц і бацькоў наогул падбіралі кароценькія вершыкі, а старэйшыя вучні падставовых школ аддавалі перавагу ўжо больш складаным творам.

— Я другі раз тут на дэкламатарскім конкурсе і мне падабаюцца выступы, — заявіла Зося Конюх з Падставовай школы № 4 у Беластоку.

— У нашай школе было вялікае зацікаўленне конкурсам, асабліва сярод малодшых вучняў. Я стараюся браць на конкурс толькі лепшых дэкламатараў. Бачу, што перамагаюць вучні, у якіх ёсць асаблівы здольнасці, а пры гэтым і тыя, якія яшчэ грунтоўна папрацуюць у час падрыхтоўкі да выступаў, — сказала Марыя Крук, настаўніца Падставовай школы № 3 у Гайнаўцы.

— А я лічу, што сярод дашкольнікаў і наймалодшых вучняў трэба браць на конкурс усіх ахвотных, бо ў гэтым узросце вельмі цяжка пераканаць дзіця, што яно не паедзе на спаборніцтва, бо горш дэкламуе. Тады будзе плач дзетак і нараканне, — тлумачыла настаўніца Падставовай школы № 4 у Беластоку Аліна Ваўранюк.

У гімназіях менш ахвотных да дэкламацыі і тады настаўнікі самі вышукваюць найбольш здольных вучняў і прапануюць ім прыняць удзел у конкурсе „Роднае слова”. Аднак ёсць гімназісты, якія мастацкім чытанням зацікавіліся ў падставовай школе і ўжо загадзя вышукваюць сабе вершы, з якімі хацелі б выступіць або распытваюцца ў настаўніц пра матэрыял да конкурсу.

— Я люблю дэкламаваць і мне прыемна паглядзець на выступы іншых дэкламатараў. Вышэйшая ацэнка па беларускай мове таксама мае значэнне. Амаль штогод прыязджала я на конкурс, а апошнім часам стала падбіраць больш сур’ёзныя і рэфлексійныя творы, — сказала Ніна Ваўранюк з Гімназіі № 7 у Беластоку.

Рыхтуючы вучняў да дэкламатарскіх конкурсаў, настаўнікі самі вучацца на сваіх промахах, калі, напры-

клад, перад самымі выступленнямі бачаць, што падабралі вучню надта складаны або вельмі просты верш. Могуць таксама заўважыць, што ў пачатку працы з тэкстам не хапіла ім рашучасці і дазволілі вучню завучыць верш на памяць без дастатковага разумення сэнсу некаторых слоў ці партый верша.

— Я часам вяртаюся з вучнямі з конкурсу і добра не ведаю, якія бы-

Крыстыян Паскробка з ПШ у Нарве

лі ў іх недахопы, каб пасля іх выправіць. Добра было б, каб камісія пасля конкурсных выступленняў больш падрабязна гаварыла пра недахопы дэкламатараў, — сказала адна з настаўніц у час конкурсных слуханняў.

— Настаўнікі павінны самі падходзіць да камісіі і пытаць пра канкрэтныя вучняў, іх недахопы і магчымасці лепшай падрыхтоўкі, бо ў агульным аналізе, які аб’яўляецца ў час падвядзення вынікаў конкурсу, цяжка больш падрабязна раскаваць і вучыць асновам правільнай дэкламацыі, — сказала Альжбета Фіёнік, якая вяла цэнтральныя элімінацыі, а раней працавала ў конкурсных камісіях

Лукаш Філіпюк з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім

(у Бельскім доме культуры яна займаецца тэатральнымі групамі і дэкламатарамі). — У гэтым годзе мала твораў паўтаралася. Вучні наогул выступалі з удава падабранымі да іх узросту і магчымасцей тэкстамі. Цешыць, што паяўляліся новыя вершы новых аўтараў. Апошнім часам штораз больш настаўнікаў шукае твораў для дэкламацыі ў інтэрнэце. Калі аднак гаварыць пра недахопы, дык гэта няпра-

вільнае вымаўленне, няправільны націск і недастатковы кантакт вучняў з публікай, калі вучні глядзелі на падлогу або ціха дэкламавалі. Здараліся таксама выступы з неадпаведна падабранымі да ўзросту вучняў творамі, часцей надта простымі. Правільна трэба так дэкламаваць, каб чулі гледачы, якія сядзяць у канцы залы.

— Я многа працую з дзіцьмі і спачатку сама чытаю вучням тэксты, звяртаючы ўвагу на пунктуацыю, правільнае вымаўленне і правільны націск, каб дзеці навучыліся правільна іх чытаць. Тлумачу таксама значэнне незразумелых ім слоў, каб дзеці поўнаасцю разумелі вершы і толькі пасля вучні завучаюць вершы на памяць, — раскавала Лідзія Мартынюк з Вясковага дома культуры ў Рыбалах, якая, як і ў мінулых гадах, удала падрыхтавала вясковых дзяцей да выступаў.

— З году ў год узровень дэкламатарскіх выступаў узрастае і вялікая колькасць удзельнікаў пераходзіць у якасць. Важна таксама, каб вучні не бралі надта цяжкіх тэкстаў для свайго ўзросту, — сказала член конкурснай камісіі Яніна Плютовіч з БДК.

Дамініка Пуц з ПШ № 3 у Гайнаўцы

З падборкай тэкстаў для дэкламацыі бывае па-рознаму. Нават здараецца, што сямейнікі вышукваюць дзецям вершы.

— Мне заўсёды дзед падбіраў вершы для дэкламацыі. Раней былі гэта кароткія тэксты, а апошнім часам я рашылася на больш рэфлексійны твор, — заявіла Магдалена Гаўрылюк з Комплексу школ № 3 у Гайнаўцы.

— Я малодшым вучням часта падбіраю радасныя і жартоўныя вершыкі, а старэйшым больш сур’ёзныя творы, — гаварыла апякунка Магдалены Гаўрылюк, настаўніца Людміла Грыгарук з Комплексу школ № 3 у Гайнаўцы.

— Нашы вучні самі шукалі твораў і самі вучыліся дэкламаваць. Я ім дапамагала навучыцца правільнай дэкламацыі і выпраўляла памылкі, — сказала настаўніца Анна Каліноўская з Гайнаўскай белгімназіі.

На цэнтральных элімінацыях адносна мала вучняў дэкламавала вершы Віктара Шведа, Янкі Купалы, ці Якуба Коласа, а менавіта творы гэтых аўтараў часцей за ўсё паўтараліся на папярэдніх конкурсах. Затое, асабліва ў гімназістаў, паяўляліся часцей вершы з ліку эміграцыйнай літаратуры ці сучаснай беларускай паэзіі.

— Цешыць, што на працягу сарака

гадоў моцна павысіўся ўзровень дэкламатарскіх выступаў і колькасць яго ўдзельнікаў. Раней не ўсе педагогі, якія рыхтавалі вучняў да конкурсу, мелі адпаведныя кваліфікацыі. Зараз усе настаўнікі беларускай мовы гэта выпускнікі беларускай філалогіі, якім лягчэй правільна рыхтаваць вучняў да конкурсу. Аднак і зараз здараюцца недахопы, напрыклад, памылкі з націскам, ці неадпаведна падабраны рэпертуар да ўзросту, — гаварыў Ян Сычэўскі, намеснік старшыні Таварыства беларускай культуры ў Беластоку (узнікла на аснове БГКТ), галоўнага арганізатара саракавага юбілейнага выпуску Дэкламатарскага конкурсу „Роднае слова” (БДК быў суарганізатарам). Мерапрыемства ўдастоілі, між іншым, консул РБ у Беластоку Аляксандр Сувоў і дырэктар Культурнага цэнтра РБ у Беластоку Аляксандр Карачун.

Калі конкурсная камісія, якую ўзначальваў доктар Васіль Сегень з Універсітэта ў Беластоку (члены — Яніна Плютовіч з БДК і Ірэна Ігнатвіч з Гайнаўскага белліцэя) абвясціла вынікі аказалася, што першае месца сярод дашкольнікаў заняла Беата Спас з Прадшколя № 14 у Беластоку. Другія месцы занялі Лена Сульжык з Гарадка і Якуб Адзіевіч з Орлі, а на трэціх месцах апынуліся Паўліна Баніфацюк з Вясковага дома культуры ў Рыбалах, Мар’юш Краська са школы ў Арэшкаве і Магдалена Ігнатвіч з Непублічнага прадшколя № 1 у Бельску-Падляшскім. Пераможцамі ў катэгорыі вучняў I-III класаў падставовай школы сталі Міхал Бабік з ПШ № 4 у Беластоку і Крыстыян Паскробка з ПШ у Нарве. Другія месцы занялі Дар’юш Хількевіч з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім, Соня Ніна Сульжык з ПШ у Гарадку, Зося Конюх з ПШ № 4 у Беластоку і Агата Беразавец з ПШ у Нарве, а трэція месцы прысвоілі Мартыне Белавежац з ПШ у Чыжах, Аляксандры Салавянюк з Непублічнай школы імя Кірылы і Мяфодзія ў Беластоку, Адрыяну Мусевічу з ПШ у Ягуштове і Максіму Фіёніку з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім. У групе вучняў IV-VI класаў першыя месцы занялі Магдалена Маліш з ПШ у Ягуштове і Лукаш Філіпюк з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім. На другіх месцах апынуліся Дар’я Маліш з ПШ у Ягуштове, Дамініка Пуц з ПШ № 3 у Гайнаўцы, Юрый Карачун з ПШ № 4 у Беластоку і Юстына Марчук з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім, а трэція месцы занялі Анна Нэстэрук з ПШ № 3 у Гайнаўцы, Матэвуш Наумюк з Непублічнай школы імя Кірылы і Мяфодзія ў Беластоку і Павел Кучынскі з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім. Сярод гімназістаў пераможцамі сталі Эвеліна Філіпюк з Вясковага дома культуры ў Рыбалах і Іанна Марчук з Гімназіі № 3 у Бельску-Падляшскім. Другое месца занялі Адрыяна Прусіноўская з Гайнаўскай белгімназіі, Якуб Андракці з Гімназіі ў Саколцы, Магдалена Гаўрылюк з Комплексу школ № 3 у Гайнаўцы, Юліта Нікалаюк з Гімназіі № 7 у Беластоку і Павел Засім з Гімназіі ў Нарваўцы, а трэція месцы былі прызначаны Каролі Лукшу з Гімназіі ў Нарве, Паўліне Раманюк з Гімназіі ў Чыжах, Ніне Ваўранюк з Гімназіі № 7 у Беластоку і Аляксандры Сарокін з Гімназіі № 3 у Бельску-Падляшскім.

Працяг чыгуначнага балагану

Аб чыгуначнай станцыі ў Кляшчэлях „Ніва” пісала не раз. Адны хібы. Пачакальна дошкамі забітая. Няма туалета (чыгунка разбурыла) і лавак для сядзення. Падарожныя вымушаны чакаць цягніка пад адкрытым небам, а за сваёй патрэбай даводзіцца бегчы ў сумежныя елкі. Перон забруджаны. Кош запханы смеццем. Фольгавыя ўпакоўкі і пластыкавыя бутэлькі валяюцца пад агароджай. Чакаў я рэйкавага аўтобуса 21 сакавіка, якім дабіраўся ў Чаромху а гадз. 8:06. Сэрца крывёю абліваецца, калі глядзіш на паганы выгляд архітэктурнага помніка (станцыя збудаваная пры царскім парадку) ды бяладдзе, якое царыць вакол чыгуначнай маёмасці. Хацелася крычаць: „Госпадзе, ты бачыш і не грыміш”. А мо кляшчэлеўскі самаўрад прымусяць бы Прадпрыемства чыгуначнай маёмасці і Рэгіянальныя перавозы ў Беластоку, каб задбалі пра парадак на станцыі? Усё ж такі гэта публічнае месца. Такая візітная карткача напэўна не прынясе гонару мястэчку. Варта затым падумаць.

* * *

24 сакавіка вяртаўся я з Беластока ў Чаромху. Як заўсёды падаўся я на чацвёрты перон, бо адтуль а гадз. 15:51 адпраўляецца рэйкавы аўтобус. Перон пуставаў. Да адпраўкі заставалася каля паўгадзіны часу. Прысеў я на лавачку. Аўтобуса ні слыху, ні дыху. І прашляпаў бы я апошні ў той дзень цягнік, каб не Валодзя Кузуб, сябра з Чаромхі, які штодзень даяжджа на працу ў Прадпрыемства чыгуначнага рухомага саставу. Калега, убачыўшы мяне на чацвёртым пероне, паведаміў, што цягнік у Чаромху, які прыбыў з Шэпятова, паедзе з трэцяга перона. Спраўды, там стаяў рэйкавы аўтобус з высветленым надпісам „Чаромха”. Калі я паспрабаваў высветліць справу ў час падарожжа ў кіраўніка цягніка, гэты сказаў: „Цягнік павінен адпраўляцца з чацвёртага перона, але часам перамяняюць і ў Чаромху а 15:51 працягвае маршрут рэйкавы аўтобус з Шэпятова”. Чаму затым чыгуначныя службы не аб’яўляюць гэтага праз гучнагаварыцель? Аднаразавай інфармацыі, якой я якраз не чуў, аб „цягніку з Шэпятова ў Чаромху” недастакова. Аб падчы чыгніка да станцыі прызначэння, тым больш змене перонаў, па-мойму, трэба інфармаваць падарожных акурата. А такой інфармацыі ў прыведзеным прыкладзе я не прыкмеціў. І гэтую засцярогу кірую ў адрас чыгуначных начальнікаў.

Уладзімір СІДАРУК

Арэшкава

Закрылі школу і што далей?

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Радныя Гайнаўскай гміны 29 сакавіка прынялі канчатковую пастанову аб спыненні з 31 жніўня 2011 г. дзейнасці Падставовай школы ў Арэшкаве (11 галасоў было за прыняццём пастановы, 2 асобы былі супраць гэтаму рашэнню і двух радных адсутнічалі на сесіі). Гэтым самым знялі яны з павесткі дня абмеркаванне прапановы перадачы ў арэнду школьнага будынка ў Арэшкаве Фонду „Кая” з Гайнаўкі, які па просьбе бацькоў уступна згадзіўся весці школу з 1 верасня г.г. з выкарыстаннем школьных субвенцый. Радныя запрапанавалі заняцця згаданай прапановы на чарговай сесіі. Такое стаўленне гмінных радных выклікала многа эмоцый і крытычных выказванняў бацькоў арэшкаўскіх дзетак, якія ўжо звыш двух месяцаў вялі намаганні ў справе арганізавання адукацыйнага працэсу ў тым самым школьным будынку, але на іншых умовах.

— Трэба часу, каб дарабіць дамову, на падставе якой быў бы перададзены школьны будынак у арэнду, — заявіў радны Уладзімір Асіпюк, па прапанове якога зняты быў з павесткі дня разгляд праекта пастановы аб перадачы школьнага будынка ў арэнду Фонду „Кая”. Прыняцце пастановы аб ліквідацыі Падставовай школы ў Арэшкаве гміна аргументавала высокімі коштамі яе дзейнасці.

Прадстаўнікі бацькоў арэшкаўскіх дзетак арганізавалі паездку ў Падставовую школу ў Вялікую Папраць, якую вядзе няўрадавая арганізацыя.

— Мы хацелі б як найдаўжэй утрымаць дзейнасць школы ў Арэшкаве. Чаму вы адтэрміноўваеце вырашэнне нашай ініцыятывы? Мы ездзілі ў Вялікую Папраць, бачылі як дзейнічае школа, якую вядзе Фонд „Адукатар” з Ломжы і хацелі паказаць радным фільм аб працы гэтай школы, — сказала на сесіі маці арэшкаўскага вучня Наталля Суліма. Аднак старшыня Рады Веслаў Юзэф Камарэўскі заявіў, што ведае, як дзейнічаюць такія школы і не згадзіўся на дэманстрацыю фільма.

Бацькам далі магчымасць выказацца перад галасаваннем аб канчатковай ліквідацыі самаўрадавай Падставовай школы ў Арэшкаве.

— Мы хочам, каб нашу школу вялі як найлепш. Тры месяцы асталося да канца школьнага года і калі вырашэнне спраў наконт прадаўжэння адукацыі ў Арэшкаве будзе адцягвацца, то можам не ўспець арганізаваць школьную дзейнасць, — гаварыў іншы бацька.

— Я буду гаварыць на сваёй мове, — заявіў у пэўны момант радны Уладзімір Галёнка і заадно бацька вучаніцы школы ў Арэшкаве. — Мы хочам

ведаць на чым мы стаім? Якую мы маем магчымасць запланаваць дзейнасць школы, калі мы не ведаем, ці будзе „Кай” аддадзены ў арэнду школьны будынак? Зараз мы не можам зрабіць ні аднаго кроку ўперад. Калі будзе вырашана, што „Кая” атрымае будынак у арэнду, будзем размаўляць з вамі на

Бацькі прыехалі на сесію, каб змагацца за далейшую дзейнасць адукацыйнага асяродка ў іх сяле

конт канкрэтнай дамовы яго перадачы. Мы зараз чакаем канкрэтай ад гмінных улад у справе перадачы ў арэнду школьнага будынка.

На сесіі вайт Вольга Рыгаровіч запрапанавала размову з прадстаўнікамі бацькоў.

— У школе ў Арэшкаве было індывидуальнае навучанне. Не першая вапа ліквідаваная школа (у гміне — А.

Радныя Гайнаўскай гміны прагаласавалі за закрыццё школы

М.) і можа не апошня. Мы захавалі ўсе прынцыпы працэдуры спынення дзейнасці школы, — заявіла вайт Вольга Рыгаровіч. — Вы марнуеце час, бо мы павінны спаткацца і абзац за абзацам абгаварыць умовы перадачы школьнага будынка для далейшай дзейнасці. Мы хочам пачуць ад вас канкрэты, бо мы таксама будзем ставіць умовы, на якіх школьны будынак будзе можа быць перадаць у арэнду і можа трэба будзе, каб бацькі дакладвалі да адукацыі.

Аднак меркаванні вайта і бацькоў у справе вырашэння праблемы прынамсі часткова разыходзіліся.

— 8 красавіка міне тэрмін, да якога можна пісаць праекты і выступаць за сродкамі на дафінасанаванне працэдуры дзейнасці ў гмінах. Мы ўжо не паспеем пакарыстацца гэтыма магчымасцямі. Каб школа дзейнічала ў но-

вых умовах, трэба будзе пісаць праекты і намагацца здабыць як найбольш сродкаў і ўкласці іх у адукацыйную дзейнасць. Зараз, калі Рада не вырашыла справы арэнды будынка, бліжэйшы школьны год можа быць страчаны для адукацыі нашых дзяцей у Арэшкаве, — гаварыў Уладзімір Галёнка. — Мы ўжо чацвёртую сесію чакаем адказу на нашу прапанову і я не бачу з боку гміны кроку ўперад. Мы хочам, каб школа далей дзейнічала ў Арэшкаве.

Бацькі, якія наведлі Вялікую Папраць і паглядзелі школу, якую вядзе там няўрадавая арганізацыя, былі захопленыя яе дзейнасцю. Перад прыгожым школьным будынкам убачылі вельмі элегантную пляцоўку для гульні дзетак.

— Гмінныя ўлады ў Вялікай Папраці трымаюцца такога прынцыпу, што дбаюць пра рамонтны школьнага будынка звонку, а рамонтамі ўсярэдзіне займаецца Фонд „Адукатар”, які вядзе навучанне ў гэтай школе. Бацькі тамашніх 25 дзетак задаволены адукацыяй сваіх малечаў, а гмінная ўправа не мусіць так многа даплачваць да вучобы ў Папраці, як гэта рабіла раней. Мы не разлічваем на многа ад нашых гмінных улад, але хочам, каб бясплатна пе-

радалі ў арэнду Фонду „Кая” школьны будынак і школьную субвенцыю. Мы ведаем, што самі будзем мусілі многа дапамагаць школе, але хочам паспрабаваць утрымаць яе ў Арэшкаве, якая таксама павінна быць культурным цэнтрам, — сказаў Уладзімір Галёнка.

Солтыс Арэшкава ў час сесіі звярнуўся да радных з прапановай, каб не рамантаваць асобны клубны будынак, толькі

ў школьным будынку змясціць школу і вясковую святліцу ды знайсці ў ім месца для іншых культурных ініцыятыў.

— Мы бяром пад развагу выказванні бацькоў. Цяпер прагаласуем за ліквідацыю школы, а на чарговай сесіі будзем разглядаць прапанову перадачы ў арэнду школьнага будынка дзеля адукацыі дзяцей у Арэшкаве, — заявіла адна з радных.

Вайт Вольга Рыгаровіч запрапанавала спачатку вылучыць з ліку бацькоў трох прадстаўнікоў, якія мелі б размаўляць з ёю

наконт умоў перадачы ў арэнду Фонду „Кая” школьнага будынка і адукацыйнай субвенцыі. Радны Яраслаў Кот дабавіў прапанову, каб у размовы паміж гміннымі чыноўнікамі і бацькамі ўключыць таксама прадстаўніка „Кай”.

Бацькі на сесіі не далі адказу на прапанову вайта і радных.

— Каб школа ў Арэшкаве надалей дзейнічала, мусіць быць добрая воля гмінных улад. На колькі хопіць нам сіл і энергіі, будзем змагацца за школу ў Арэшкаве, — сказаў радны Уладзімір Галёнка.

Паінфармаваў ён таксама, што ў бліжэйшым часе будуць ладзіць сустрэчу ўсіх бацькоў і абмяркоўваць, што рабіць далей у справе захавання школы ў Арэшкаве, у якой мела б вучыцца звыш дваццаці дзяцей і, пачынаючы з другога класа, усе наведвалі б урокі беларускай мовы.

Тэкст і фота Міхася КУПТЭЛЯ

ДЗЕНЬ ВОЛІ Ў ТРЫГОРАДЗЕ

Не ведаю як іншыя газеты, але «Газета выборча» паведаміла сваіх чытачоў не толькі пра падзеі на Беларусі, звязаныя з Днём Волі 25 сакавіка, але і пра ўрачысты «Канцэрт Свабоды» ў Камернай філармоніі ў Сопаче ў рамках акцыі «Салідарныя з Беларуссю».

«Канцэрт Свабоды» невыпадкова быў наладжаны 25 сакавіка г.г. беларускімі студэнтамі Гданьскага ўніверсітэта і членамі навуковага гуртка «Мазаіка», пры арганізацыйнай дапамозе Беларускага культурнага таварыства «Хатка», фінансавай падтрымцы ўлад горада Сопата ды розных камерцыйных і грамадскіх арганізацый, якім неабякавая сітуацыя дэмакратычных сіл на Беларусі.

У Камернай філармоніі ў Сопаче выступіў гурт «Рэха» з Мінска і беларускі бард Зміцер Вайццюшкewіч, а 26 сакавіка а 13-й гадзіне гурт «Рэха», можна сказаць, працягваў свой канцэрт на Доўгім Таргу ў Гданьску, спадарожнічаючы маніфестацыі салідарнасці з Беларуссю грамадскасці Трыгорода.

БКТ «Хатка», як што год, 25 сакавіка ўрачыста прасвяткавала 93-я ўгодкі абвясчэння Беларусі незалежнай дзяржавай. У гэты незвычайны дзень сцэнарый урачыстасцей быў

Беларусы Прымор'я пры камені Янку Купалу — 26.03.2011 г.

Гурт «Рэха» і бард Зміцер Вайццюшкewіч

вельмі насычаны і, нягледзячы на дэмакратычны характар, на магілах заслужаных для беларускай справы дзеячаў Лукаша і Сэрафімы Дзекуць-

Малеяў і Кузьмы Чурылы ўсклалі вянкi сям'я Лукаша Дзекуць-Малея, віцэ-прэзідэнт горада Гданьска Мацей Лісіцкі, старшыня Беларускага культурнага таварыства „Хатка” Лена Глагоўская, беларускія жыхары Трыгорода Аліна Крутэль і Анна Мекін.

26 сакавіка беларусы і жыхары Трыгорода працягвалі святкаванне Дня Волі, ускладаючы кветкі да каменя ў гонар Янкі Купалы ў Гданьску-Аліве па вуліцы Я. Купалы. Патрыятычныя вершы чытала старшыня «Хаткі» Лена Глагоўская, якая ў новым памяшканні «Хаткі» ў Сопаче павяла прэзентацыю гісторыі Беларусі Язэпа Найдзюка «Разнаважна historyju białoruskaha narodu». Гісторыя, напісаная Язэпам Найдзюком «лацінкай», гэта добрая нагода для ўсіх тых, хто не ведае кірылічнага алфавіта.

Пры нагодзе святкавання 93-х угодкаў Беларускай Народнай Рэспублікі трэба прыгадаць, што беларускія студэнты Гданьскага ўніверсітэта двойчы ў лютым і сакавіку прэзентавалі беларускую паэзію Уладзіміра Някляева ў ходзе мерапрыемстваў «Літаратура контра дыктатура» ў кавярні «Фікцыя» ў Гданьску-Вжэшчу і «Wiersze o Wolności» беларускіх паэтаў у Дворку Серакоўскіх у Сопаче. Прэзентацыю беларускай паэзіі падрыхтавалі навуковае кола Гданьскага ўніверсітэта «Мазаіка» і БКТ «Хатка», а ініцыятаркай і вядучай сустрэч была студэнтка Надзея Варбоўская.

Альфабэт Сільвановіча — літара, слова, фактура

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

У Культурным цэнтры Беларусі ў Беластоку 16 сакавіка адкрылася новая мастацкая выстаўка, другая ў новым годзе, персанальная выстаўка жывапісу Аляксандра Сільвановіча з Гродна — „Альфабэт”, серыя твораў, у аснове якіх леглі літары ды працы створаныя жывапісцам цягам апошняга года.

— Вітаю ўсіх на гэтай незвычайнай выставе, — прывітаў сабраных дырэктар КЦБ Аляксандр Карачун. — Незвычайнай, паколькі гэтае мастацтва іншае ад таго, да якога мы прывыклі: „У рамцы холсткі, на холсткі пейзаж, нацюрморт, партрэт”. Сёння на выставе бачым „Альфабэт”. Задаецца пытанне: ці то напісана, ці то намалёвана. Усе стараюцца ў намалёваным прачытаць словы. Выстава адбылася дзякуючы намаганням Гродзенскай выставачнай залы, кіраўніком якой з’яўляецца Ірына Сільвановіч. Творы Сільвановіча даюць глядачу магчымасць увайсці ў свет сімвалічных вобразаў, абрадаў і асобаў, якія паўплывалі на фарманне светапогляду мастака.

— Частка гэтай выставы ў першай зале, — распавядаў аўтар, — мае назву „Альфабэт”. У асноўным сімвалам з’яўляецца літара. З гэтых літар, можна сказаць, я выткаў карціну, прысвечаную вядомым сусветным сімвалам — тут і піраміда, гэта і вежа, гэта і лабірынт, знакі Задзяка. Некалькі карцін прысвечаныя вядомым людзям — напрыклад Уладзіміру Караткевічу — карціна пад загалоўкам „Зямля пад белымі крыламі”, таксама карціна „Крэсла”, якая прысвечаная вядомаму іспанскаму архітэктару Антонію Гаўдзі.

Я люблю колеры зямлі — охру, умбру, крыху блакіту. Гэта мой улюбёны каларыт, якім я карыстаюся.

У прынцепах гэта карціны, якія я напісаў за апошні год. Гэта самыя розныя тэмы, самыя розныя памеры. Напоўнены яны сімволікай, хрысціянскай, і сусветнай — сонца, чаша, міфалагічнымі... Альфабэт — па-старына беларуску алфавіт, а за аснову ўзята менавіта літара. Літара — гэта ўсё, гэта мазок, штрых. З дапамогай літар і слоў мы выказваем свае думкі. Прапануем глядачу пачытаць, паглядзець. Усё пададзена па-мастацку ды выглядае як своеасаблівае сувязь з літар. У большай ці меншай ступені ў кожным творы літара існуе...

Бяру нейкі сучасны сімвал — скажам, папаяванне, вежа, і з дапамогай літар

раблю арнамент, з гэтага арнамента кампазіцыю, з дапамогай колеру, махрамнага. Тут нават не трэба „чытаць” — ужо пры дапамозе колеру, маленькага сімвала, можна зразумець, што я хацеў сказаць у гэтых карцінах. У другой зале — карціны, якія я стварыў цягам апошняга года. Карціна „Маскарад” — я яе паказваў у розных гарадах, ездзіла са мною як своеасаблівы мой талісман. Я — мастак-манументаліст. У цяпершні час менш такой работы, але мне ў мінулым годзе пашчаслівілася зрабіць роспіс у цэнтры эканамічнай зоны ў Гродне. Мабыць, бачылі вы ў цэнтры Гродна, на вуліцы Савецкай, маё вялікае пано, зробленае тэхнічнай графікай, прысвечанае Фестывалю нацыянальных культур.

Аляксандр Сільвановіч нарадзіўся ў 1965 г. у Гродне. Вучыўся ў Рэспубліканскай школе выяўленчага мастацтва імя А. Ахрэмчыка і ў Беларускай акадэміі мастацтваў на манументальна-дэкаратыўным аддзяленні. З 1996 г. ён сябра Саюза мастакоў Беларусі. У 2000 г. атрымаў прэмію Гродзенскага аблвыканкама „За творчыя поспехі ў галіне культуры і мастацтва” і намінацыю „Лепшы мастак года”. Працы Аляксандра Сільвановіча знаходзяцца ў калекцыі Музея сучаснага выяўленчага мастацтва ў Мінску, у Полацкай мастацкай галерэі, Гродзенскім гісторыка-археалагічным музеі і ў прыватных айначынных ды замежных калекцыях. Працы Сільвановіча паказваліся на шматлікіх калектыўных і персанальных выстаўках у Беларусі, Польшчы, Літве, Харватыі, Нямеччыне, Расіі, Францыі, Іспаніі, на Кіпры.

Выставу прац гродзенскага мастака можна глядзець у Беластоку да 17 кравака.

Дзмітры ШАТЫЛОВІЧ

На 55-гадовы юбілей „Нівы”

Прайшло ўжо

пяцьдзсят пяць вёснаў,

Як нарадзілася жывая

„Ніва” на клумбе кветаноснай.

Цвіце ўвесь час, як кветка ў раю,
Прыгожая і маладая.

Таму, хто помніць дзень далёкі,
Яе дзень слаўны нараджэння,
Хоць у маршчынах мае шчокі,
То ўсе ўспаміны з дасягнення
Яму ў жыцці даюць натхненне.

Я рад, што на яе старонках
Калісь мае знайшліся словы,
Яны гучалі ў вершах звонкіх
Пра нашы вёскі і дубровы
У час вясновы і зімовы.

Яны гучалі ва ўспамінах
Пра ўжо забытыя падзеі,
Аб перажытых мной хвілінах
У лапах грознага кашчэя,
Чакаючы ў імгле надзеі.

Хачу, каб многа юбілеяў
Яшчэ нам „Ніва” святкавала,
Каб беларусам, быццам Фея,
Цуд роднай мовы даравала
І след аставіла трывалы.

На юбілей „Ніве” жадаю,
Каб не састарыла ніколі
І, як багіня маладая,
Была сябром усіх ваколіц,
Гаючым лекам людскай долі.

БЕЛАРУСКАЯ ФІЛАЛОГІЯ Ў БЕЛАСТОКУ ЗАПРАШАЕ

Не прапусціце магчымасць атрымаць вышэйшую адукацыю ў нас.

Беларуская філалогія — адкрыты шлях у свет.

Адукацыя на гэтым напрамку прызначана для асоб, якія хацелі б на вышэйшым узроўні вывучыць беларускую мову, літаратуру, грунтоўна пазнаёміцца з культурай і гісторыяй гэтага моўнага абшару. Прымаюцца кандыдаты, якія ведаюць беларускую мову, а таксама тыя, хто яе не вывучаў. Праграмай прадугледжана таксама вывучэнне яшчэ дзвюх моў — англійскай і рускай і поўнае авалоданне камп’ютэрнай тэхнікай.

Ёсць магчымасць абраць завочную форму навучання.

Выпускнікі беларускай філалогіі чакае найперш беларускае асяроддзе ў Польшчы: школьніцтва, радыёвяшчанне, тэлебачанне, выдавецтвы, няўрадавыя арганізацыі. Патрабуюцца спецыялісты з веданнем беларускай мовы, культуры, беларускіх рэалій для міждзяржаўнага супрацоўніцтва паміж Польшчай і Беларуссю (камерцыя, культура, палітыка, самаўрадавая дзейнасць).

Кандыдаты маюць да выбару спецыяльнасці:

- Беларуская філалогія
- Беларуская філалогія з англійскай моваю
- Беларуская філалогія і ўсходняе славяназнаўства

Усе праблемныя пытанні ў справе рэкрутацыі на беларускую філалогію можна вырашыць па тэлефоне:

510-576-280

Наш адрас:

Institut Filologii Wschodniosłowiańskiej,
15-420 Białystok, ul. Plac Uniwersytecki 1
tel. 85 745 74 50

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зорка

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ І МОЛАДЗІ

Тройка najlepшая ў ваяводстве!

У час Свята Волі, калі настаўніца беларускай мовы Валянціна Бабулевіч атрымала бел-чырвона-белы букет, разам з віншаваннямі пайшла інфармацыя пра вялікі поспех бельскай „тройкі”. Я сама пабывала на ўрачыстым уручэнні граматаў для лаўрэатаў прадметных конкурсаў пачатковых школ. Памятаю тую ўзрушанасць і пачуццё гонару, калі падляшскі куратар Ежы Кішкель абвясціў: **ПЕРШАЕ МЕСЦА ЗАВАЯВАЎ КОМПЛЕКС ШКОЛ З ДАДАТКОВЫМ НА-**

ВУЧАННЕМ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ІМЯ ЯРАСЛАВА КАСТЫЦЭВІЧА Ў БЕЛЬСКУ-ПАДЛЯШСКИМ. У першаю чаргу я чамусьці падумала пра патрона школы Яраслава Кастыцэвіча, а пасля пра цудоўны сюрпрыз у першы дзень вясны. Сустрэча адбылася якраз 21 сакавіка ў Беларускай ПШ № 50, непадалёк Святаюр’еўскай царквы. Аказваецца, **бельская „тройка” з 23 лаўрэатамі** апярэдзіла ўсе беластоцкія школы, якія апынуліся ў першай дзесятцы.

І мела шмат пшчасця. Вось ужо на другім месцы апынулася беластоцкая ПШ № 2 з 22 лаўрэатамі, на трэцім беластоцкая „чацвёрка” з 19 лаўрэатамі. У апошняй школе таксама вядзецца навучанне беларускай мовы, дзякуючы якой школа мела двух лаўрэатаў. Гэта шасцікласнікі Юрка Карачун і Грышка Торбіч. Першы з іх стаў яшчэ лаўрэатам рускай мовы. А **Грышка Торбіч** - феномен! Ён заваяваў званне **лаўрэата аж па чатырох прадметах**, дадаткова яшчэ па гі-

зовых лаўрэатаў і яны бачыліся як сенсацыя, зараз іх было аж адзінаццаць! І дадаткова двух лаўрэатаў па пяці прадметах (Філіп Эйляк з Суwalkаў і Зузя Бароўская з Беластока). Найбольш удзельнікаў, дарэчы традыцыйна, было па польскай мове і гісторыі. **Калі ідзе пра бельскую мову — тут аж 17 асоб.**

Ніжэй пералічваем іх прозвішчы ў адпаведнай чарзе з заваяванымі імі баламі: Агнешка Хадак (ПШ у Дубінах), Ева Авярчук, Юлька Падалец (абедзве з бель-

Лаўрэаты па беларускай мове; першы справа — Грышка Торбіч

Бельскія лаўрэаты і настаўнікі

Благовешчанне — Вялікдзень!

(з народнага календара)

7 красавіка, Благовешчанне, Звеставанне. Людзі стараліся запам’ятаць надвор’е, бо паводле яго вызначалі прагноз на іншыя поры года. Верылі, што калі 7 красавіка ўжо цёпла, восень бузе марознай. А як ляжыць яшчэ снег, чакай цёплай і доўгай восені. У гэты дзень людзі выглядалі дажджу. Гэтая прыкмета варажыла год багаты на плёны. Калі ўвесь дзень быў сухі, з-за засухі ў лета можа прапасці плён. Умеранае надвор’е абяцала памяркоўны ўраджай.

На Благовешчанне гукалі вясну. Дзяўчаты з усёй вёскі ішлі на горку і спявалі вяснянкі пакуль не сцягннее. Верылі, што рытуал прыспешыць надыход цяпла. Вось фрагмент адмысловай вяснянкі:

*Добравешчанніко святое,
Паілі лета залатое,
Каб зямелька адвшла
Ды вясна да нас прышла,
Каб распусціліся ветачкі,
Каб раскраснеліся кветачкі,
Каб лугі зазеленіліся.
Нашы нівачкі адзеліся.*

І яшчэ адна знамянітая прыкмета. Людзі верылі, што такое самае надвор’е як у Добравешчанне паўторыцца на... Вялікдзень!

ЗОРКА

сторыі, прыродзе і нямецкай мове.

У бягучым навучальным годзе прадметныя конкурсы адбыліся па дзесяці прадметах. Агулам прыступіла да іх каля 12 тысяч школьнікаў. На раённым этапе апынулася ўжо 1755 асоб, а да ваяводскага дайшло 842 вучняў, з чаго 567 сталі лаўрэатамі. Арганізатары сутрэчы падлічылі што „**навуковая эліта**” складае **0,80 адсоткаў усіх навучэнцаў** пачатковых школ ваяводства. Штосьці мяняецца ў гэты плане. Паколькі ў мінулым годзе было толькі трох чатырохра-

скай „тройкі”), Сільвестар Герасімяк (ПШ № 3 у Гайнаўцы), Віялета Дработка, Анэта Грыгарук (абедзве з бельскай „тройкі”), Аляксандр Іванюк (ПШ № 6 у Гайнаўцы), Юстына Марчук (з бельскай „тройкі”), Міхась Стоцкі (ПШ у Нараўцы), Кася Грыка (ПШ у Гарадку), Юрка Карачун (беластоцкая „чацвёрка”), Дарота Крышпінюк (ПШ № 3 у Гайнаўцы), Юстына Хадакоўская (ПШ у Дубінах-Царкоўных), Паўліна Анішчук (ПШ у Нараўцы), Бэата Красько (ПШ у Чыжах), Грышка Торбіч (беластоцкая „чацвёрка”).

Калі гаварыць пра першую ў ваяводстве школу, бельскую „тройку”, у ёй апрача беларускай мовы ёсць лаўрэаты **па польскай мове**: Уршуля Сліўко, Ніка Юрчук, Шымон Пытлінскі, Міхал Зінкевіч, **па гісторыі**: Міхал Зіноўчык, Якуб Цыпрыян Каліноўскі, Кшыштаф Лушчынскі, **па прыродзе**: Караліна Ткачук, Уршуля Сліўко, **па матэматыцы**: Рыгор Ігнатюк, Габрыела Снарская, Дам’ян Тамчук, **па англійскай мове**: Дар’я Іванюк, **па рускай мове**: Караліна Ткачук, Міраслаў Мешчарыякоў, Малгажата Ясюк, Мартына Улашчонак, **па інфарматыцы**: Рыгор Ігнатюк.

Нашых сяброў і іх настаўнікаў віншуем з вялікім поспехам. Жыве Беларусь!

ЗОРКА,
фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Слова да дэбюту Дамінікі Р.

Дарагая Дамініка! Твае вершы маюць глыбокую эмацыянальную нагрузку, адчуваецца твая далікатнасць, з'ява вельмі рэдкая ў наш час. Па-другое, ты глядзіш на свет вачыма чалавека, які ўкладае свае стасункі з прыродай. Гэта фізічна адчуваецца ў трэцім вершы, калі рытарычна пытаеш: *Чаму не шануем таго, што даў нам Бог?* А пасля на той жа здзіўленай ноце сцвярджа-

еш добраведомую ісціну: *Чаму сумуем, калі ідзе дождж, — гэта ж вада, якая дае нам жыццё.* Ёсць тут шмат чаго важнага, хоць непрыкметнага на першы погляд. Яшчэ больш кранальны твой верш пра дом. І словы пра маці, якія самі сабой напамінаюць дзіцячую малітву. Калі глядзець на твой малады ўзрост — у цябе добрая беларушчына і пэўны жыццёвы досвед. Думаю, што табе

неабходна трымаць сувязь з творчым асяроддзем, развіваць свае здольнасці. Я ведаю, што месца твайго нараджэння спрыяе натхненнаму слову і творчаму ўяўленню. Літаральна на маіх вачах вырасла беларуская паэтка Юстына Каролька

(Грыцук), якой карані ў вашым пушчанскім кутку. Пішы нам, тут апрача пахвал атрымаеш крытычныя заўвагі, а яны неабходныя ў творчым працэсе і дарастанні. Сёння, калі адкрываем Твае вершы нашаму чытачу, я ўпэўнена, што наша прапанова спадабаецца маладым і дарослым чытачам „Зоркі”.

З найлепшым,
Ганна КАНДРАЦЮК

Музыка з кайфам

— Андрэй Лянневіч палюбіў „Ляпісаў” —

— Пасля 19 снежня [2010 года, апошнія прэзідэнцкія выбары ў Беларусі — рэд.], як многія, так і я памянаў думанне ды падыход да беларускіх спраў, — гаворыць Андрэй Лянневіч, выдатны беларускі фотамастак. — Гэта датычыць таксама музыкі. Я ад заўсёды слухаю „The Doors”, бо ў гэтай музыцы свая містыка, але зараз гляджу перш за ўсё на змест, на тое, што музыкі гавораць да сваіх слухачоў.

Калі год таму мы гутарылі з Андрэем пра беларускую музыку, звяртаў ён увагу ў асноўным на беларускі фальк, які ўяўляюць між іншымі „Тройца” і „Ur’ia”. Гэта быў час, калі мастак быў пад вялікім уплывам свайго працы, звязанай з культурай паганства на беларускім Палессі. „Містыка”, „фантастыка”, „космас” — гэтымі словамі Андрэй найчасцей апісвае гэты від культуры ды музыкі, якая інспіруецца народным багаццем. Час прыносіць змены. Праўда, фатограф не перастаў слухаць сваіх любімых выканаўцаў „world music”, затое пашырыў сваё зацікаўленне.

— Калісьці падыходзіў да „Ляпісаў” як да гурту жарту і здэку, але гляджу, што Сяргей Міхалок, лідар гурту „Ляпіс Трубяцкой”, даспявае разам з сітуацыяй, — тлумачыць Лянневіч. — Зараз бачу ў ім сапраўднага паэта і адказнага грамадзяніна, які бярэ голас у важнай справе. Таму і адмянілі пяць канцэртаў „Ляпіс Трубяцкога”. Увогуле назіраю змену сярод прадстаўнікоў нашага грамадства, якія займаюцца мастацтвам ці шырэй культурай. Перастаюць баяцца. Штотараз часцей бяруць на сябе адказ-

насць і ўголас гавораць пра драматычную сітуацыю ў Беларусі.

Драматычная сітуацыя, бо і зноў у Беларусі гаворыцца пра „чорныя спісы” забароненых выканаўцаў, а многія людзі ставяць перад сабой пытанне: „А можа падацца ў эміграцыю?”.

— Я таксама ставіў сабе такое пытанне, меў нават нагоду з’ехаць, але вырашыў, што нам трэба рабіць сваю працу, і журналісцкую, і мастацкую з Беларусі, не з-за мяжы.

Сяргей Міхалок таксама кажа, што ім трэба граць у эміграцыі, бо дзяржава іх не хоча, не дазваляе. Канчаткова можна таксама выбраць духоўную ці ўнутраную эміграцыю. Але ці схавацца перад светам гэта добры выхад для мастакоў? Шкада іх таленту, а нам шкада было б не пазнаць песень „Ляпісаў” ці здымкаў Андрэя Лянневіча.

i_basovka@o2.pl

ВЕРШЫ — Дамінікі Р.

Калі

Калі пагляджу за акно,
убачу сонца, якое грэе свет,
вечер хістаючы дрэвы,
убачу тую прыгажосць,
якой мы не заўважаем.
Чаму мы не шануем таго,
што нам даў Бог?
Чаму не цешымся сонцам,
паветрам і жоўценькімі кветкамі на лузе?..
Чаму сумуем, калі ідзе дождж, —
гэта ж вада, якая дае жыццё?..
Ты найперш думаў:
„Не варта глядзець на тое,
калі важнейшыя грошы...”.
А цяпер —
што для цябе важнейшае?

Дом

Гэты дом сумны, нешчаслівы,
пусты і некаханы.
Да яго ніхто не прыходзіць.
Ён стаіць самотна і плача,
ціха плача за свой лёс.
І ў слязах сваіх мары знайшоў.
Ён марыць аб шчасці,
марыць пра каханне.
Ён ніколі не будзе сумны,
бо ён марыць, і верыць, і кахае
тое, што ў яго ёсць.

Прашу...

Маці мая каханая,
маці мая дарагая,
не пакідай мяне адной на зямлі.
Ты мяне ў жыццё ўвяла,
паказала, што добрае,
перасцерагла перад тым, што кепскае,
вучыла ты мяне ўсё шанаваць і кахаць.
Маці родная, не пакідай мяне...
Да каго я прыйду ў сумны дзень,
з кім я падзялю свае радасці,
як не з табою?..
Не адыходзь, мама.

Галерэя ЗОРКІ

1. **Імя і прозвішча:** Кася Назарук (IV клас ПШ у Чаромсе).
2. **Твой любімы прадмет:** беларуская мова, матэматыка.
3. **У жыцці хачу стаць:** ветэрынарам.
4. **У сяброў цаню:** шчырасць, пашану да людзей.
5. **Не люблю:** браколі, гармідару і агрэсіі.
6. **Па-беларуску размаўляю з:** мамай, татам, бабуляй і дзядулем.
7. **Кніжка якая мяне захапіла:** «Хронікі Нарніі», «Мышка Пік-Пік» Людмілы Рублеўскай.
8. **Падабаецца мне музыка:** люблю кожны жанр музыкі.
9. **Мае ўлюбёныя стравы:** блінчыкі, галубцы, спагедзі, курыца сасмажаная на ражне на піўнай пары.
10. **Мой любімы спосаб адпачынку:** люблю пагуляць з хлопцамі на панадворку, найчасцей гуляем «у вайну»; люблю таксама паляжаць на канапе, падрамаць.
11. **Калі дарасту хачу жыць:** у роднай Кузаве, бо тут цішыня і лес.

Польска-беларуская крэфаванка № 15

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крэфаванку № 11:

Хлеб, гром, сам, вясна, вечер, янот, вечар, ха, нагода, сажа, абой. Навела, меч, цана, вера, баяр, га, Об, гняздо, кран, ай, смятана.

Узнагароды, зборнік беларускіх вершаў „Смяшанкі” Віктара Швед (з аўтографам аўтара) выйгралі Якуб Ваўранюк з Тыневіч-Вялікіх, Юстына Якубюк, Эльвіра Андрусевіч з Бельска-Падляшскага, Эльвіра Швед, Лукаш Сідарук, Давід Баршчэўскі з Орлі. Віншуем!

▼	Wiosna			Skarb	▼		▼		—	Lono
	Jan	▶		Skala	▶		▶		▶	Oko
			Jan	Amor	Kurka					Zaluzje
			Bierz	Kasek						
				Ar			As			
				Orsza			Nasz			
			Sowa	Marchew						Jannik
				Góra						
			Zaspa					Dar	To	
			Mak							
	Marsz				Ha	📖		Ar		
	Ar							Fa		
	Zdanie			Agrafka						
					Adres					📖

Гадоў таму пару, два ці тры, завітаў у мой летуценны свет, у маю свядомасць ці падсвядомасць, нейкі госць, нейкі аўтаномны станоўчы дадатак да душы, які стаў канючыць мяне Вільняй. Учапіўся да мяне як які вірус, засяваючы своеасабліваю гарачку, нейкую *febris vilniana*. Да лекара з такой гарачкай не пойдзеш і яе, воляй-няволяй, трэба брацца гасіць самому. Чаму акурат Вільня стала ў мае гады залягаць у маіх нейронах, так як у венах у гэтых жа гадах запахваецца халестэрын? Людзям жа, бывае, сніцца нейкая асоба, якая з таго або гэтага нават свету патрабуе ад іх нейкага даўту. І ці гэтак жа Вільня, быт на свой лад жывы, чаго не патрабуе ад мяне? Яна ж, стагоддзямі, была цэнтрам беларускага космасу, бытам незвычайным, якому мабыць належыцца асаблівая пашана, пашана нават сакральнага парадку, з якой старажытныя народы ставіліся, напрыклад, да сонца. Цяперашнія соцыумы з такой пашанай ставяцца да сваіх сакральных месцаў — армяне да Арарата, яўрэі да Іерусаліма, мусульмане да Меккі. І затрывожыўся я, ці калі стану ўжо на крайняй мяжы, да эсхаталагічнага фінальнага іспыту, Экзаменатар не спытае мяне — а ці ты, беларус, быў у Вільні? А я ж дагэтуль не быў... Стаў я разглядацца за нейкім туды падарожжам, спазіраць на прапановы турыстычных офісаў, але там у прыныце толькі нейкія модныя і дарагія курорты, прапановы для такіх, што не ведаюць куды дзець грошы. А Вільня курортам не лічыцца, хаця толькі там, як мне здаецца, можна справіцца са згаданай раней *febris vilniana*.

Па жніўнях пешую экуменічную пілігрымку з Беластока ў Вільню арганізуе парафія святой Ядвігі, аднак калі я паглядзеў яе маршрут, здаўся мне ён спачатку непасільным, але пазней, калі я аптымістычна заключыў, што яна ўсё ж такі для людзей, узлямантавала мая сям'я, што найперш трэба туды адбыць паломніцтва са сваімі аднавернікамі. Аднак у аднавернікаў з гэтай справай аказалася яшчэ больш туга, чым у турыстычных офісах.

А калі справа тугая, тады астаецца разлічваць на цуд, што з'явіцца нейкая фея, нейкая істота, што ведае нейкія таемныя ходы, па якіх магчыма пранікнуць непераадольныя, здавалася б, перашкоды. І такая фея, якая ведае як скамутаваць здавалася б некамутавальнае, з'явілася ў выглядзе спадарыні Элі Пякарскай, маёй ляўкоўскай аднасяльчанкі. У яе сонечная прычоска і сонечная ўсмішка, галубінае сэрца і ўсялякія карысныя веды. І, мабыць, тое тонкае чутцё-прадчуванне, уласцівае толькі сапраўдным феям. Бо як жа ж яна магла здагадацца, што акурат адно вакантнае месца ў аўтобусе віленскага паломніцтва Пасынскага прыхода патрэбнае акурат мне, і паведаміць, і ўсё аформіць?

З гэтым паломніцтвам мне пашанцавала. Бо пілігрымка з Пасынак у Вільню мела не толькі верніцкі характар, але і культурны. Настаяцель Пасынскага прыхода айцец Яўгеній Сушч амаль усю дарогу малітвы і песнапенні пранізваў гутаркай, якая па сутнасці была пропаведдзю, разумнай пропаведдзю пра прадачанае Творцам месца чалавека ў складаным жыццёвым лабірынце, пра фундаментальныя крытэрыі быту. Пропаведдзю не на нейкай дутай трасяньцы, але на найбольш блізкай ягоным вернікам мясцовай гаворцы. А ў самой Віль-

Вострая брама

ні айцец Яўгеній у міжмалітоўны час паказаў паломнікам галоўныя культурныя і культурныя аб'екты гістарычнай сталіцы.

Пілігрымка спынілася ў Святадухаўскім манастыры, які ў самым цэнтры

Будынак Віленскай беларускай гімназіі

Вільні, недалёка славутай Вострай брамы. Мураваная манастырская царква агромная, у ёй вельмі многа барочнага скульптурнага дэкору, які характэрны не царквам, але касцёлам. Скульптуры і скульптурныя ўпрыгожанні ўзяліся з таго, што храм быў пастаўлены ў 1630-х гадах, у гадах ціску на праваслаўе, і той дэкор касцельнага характару быў умовай згоды караля на ўзвядзенне гэтай царквы.

У галоўным нефе царквы тры панікадзілы — кандэлябры. Крайнія з іх выкананыя з латуні (*mosiądz*), цэнтральны — з нейкай пазалоты. Латуневыя кандэлябры звенчаны крыжамі; яны былі выкананы ў савецкі час. Цэн-

Пятніцкая царква

тральнае панікадзіла звенчанае двухгаловым расійскім імперскім арлом — яно выкананае ў нядаўнія гады...

У 1969 годзе я быў на экскурсіі ў Азербайджане, у Баку. На адным з тамашніх будынкаў феадальнай эпохі ягоным майстрам-будаўніком быў памешчаны арнамент, якога зместу ў той час не здагадваўся. У пазнейшыя гады нехта дадумаўся глянуць на той арнамент праз лустэрка. І высветлілася, што той арнамент з'яўляецца падзячным надпісам, у якім майстар паставіў сябе вы-

шэй уладара; першы радок усхвалення быў, аднак, прысвечаны Алаху; другі — майстру, а толькі трэці — шахіншаху. У царкве — думаю, што не толькі віленскай — падпарадкаванай маскоўскім першастаяцелям, парадак важнасці здаецца быць крышку іншым.

Нашы паломнікі наведалі і Вастрабрамскую капліцу з цудоўным абразом Вастрабрамскай Мадонны. У нашай, наогул суровай, рэлігійнасці бываюць і такія моманты, калі можна шчыра ўсміхнуцца. Вось адна з нашых кабетаў стала там на калені і папрасіла сяброўку, каб тая шчоўкнула ёй здымак. Вось пазней можна будзе пахваліцца перад мо не адной кампаніяй, дзе і як шчыра яна малілася. Мне мяркуецца, што калі б тая жан-

Галоўны фасад Тэрэзінскага касцёла

чынка малілася перад „сваім“ абразом, яна паказухі не прасіла б, яна сапраўды малілася б. А абраз жа не ў сваім храме быццам не абраз, перад ім можна прыкідвацца арантам.

Наконт Вастрабрамскай Мадонны дакладна невядома чый гэты абраз; невядома хто і дзе яго напісаў. Даследчык гісторыі беларускіх зямель Тэадор Нарбут высунуў меркаванне, што вастрабрамскі абраз мог быць прывезены князем Альгердам ад Чарнамор'я. Некаторыя прыметы паказваюць на яго візантыйскія карані, аднак ніякай упэўненасці наконт рэлігійнай арыентацыі аўтараў Вастрабрамскай Мадонны няма. А ў нашым старонні, дзе мяняюцца канфесійныя прыналежнасці не толькі матэрыяльных твораў рэлігійнага прысвечэння, але і самі вернікі не могуць быць упэўнены ў сваіх верніцкіх лёсах, выпадае шанаванне кожную святыню.

Пасля адной з багаслужбаў у манастырской царкве выйшаў я перад Вост-

рую браму. З суседняга Тэрэзінскага касцёла стаў у той час высыпацца народ. І ахапіў мяне ў той момант нейкі від шкадавання, што я не змог у тым касцёле пабываць у час імшы. Такое наведанне суседняга ў розных вымярэннях храма надта складанае ў час паломніцтва. Бо паломніцтва вельмі насычанае, не прадачанае вольнага часу на такі *shok w bok*. А адступленне ад ходу паломніцтва дзеля задавальнення нейкай сваёй прыхаці, нават рэлігійнага характару, лічу адступленнем ад заветнага „дня суботняга“.

У Вільні восем царкваў і звыш трыццаці касцёлаў. Усе царквы служаць вернікам, хаця тых вернікаў нямнога. Аднак Віленска-Літоўская праваслаўная епархія вельмі багатая. Яна з'яўляецца ўласнікам шэрагу нерухомастей у цэнтры Вільні і тыя нерухомасці здае ў арэнду. Гэты даход дазваляе ўтрымліваць не толькі віленскія храмы, але і царквы ў глыбіні Літвы. Там сродкі не ідуць з прыходаў у епархію, так, як, напрыклад, у нас, але наадварот! І яшчэ адна віленская цікавінка — крыжы на адной з царкваў выканаў нядаўна наш майстар на ўсе рукі з Пасынскага прыхода; на жаль, не праявіў я адпаведнай дапытлівасці, каб развязаць ягонае прозвішча, за што ўсіх зацікаўленых перапрашаю. Уклад у славу Вільні ўнеслі не толькі вядомыя навуковыя карыфеі, выхадцы з Падляшша, як Ігнат Даніловіч, Міхал Баброўскі ці Іосіф Ярашэвіч, але і менш вядомыя стваральнікі матэрыяльных каштоўнасцей.

Заглянулі мы і на могілкі на Росе, але толькі заглянулі, бо на больш не было часу. Перад акаляючым могілкі мурам некалькі радкоў магіл польскіх жаўнераў, змагароў за незалежную Польшчу. Пасярэдзіне іх высіцца намагільнік, у якім спачываюць „маці і сэрца сына“, сэрца Юзафа Пілсудскага — разам з ягонымі падуладнымі. Гледзячы на гэта падумалася мне з сумам, што год таму была нагода, каб нехта далучыўся і да жаўнераў, што спачываюць у Катыві. Але, відаць, норавы ў нашай краіне змяніліся...

Была магчыма заглянуць і ў крамы. Цэны ў Літве падобныя на нашы, падобная і прапанова. А вось у мясных павільёнах мне кінулася ў вочы займаючая ганаровае месца саланіна. У Польшчы яе можна купіць толькі дзе-нідзе, ды яна ў пальчык таўшчыні. Літоўская саланіна — трохпальцовая, і на розны лад апрацаваная. Дакладнай прычыны гэтага польска-літоўскага адрознення не ведаю, аднак здаецца мне, што паўплывала на гэта розная структура сельскай гаспадаркі ў абедзвюх краінах. З польскага боку дзяржаўнай граніцы большасць угоддзяў абрабляецца, затое з літоўскага боку большасць пад аблагамі. Выйшаўшы з калгасаў земляробы мабыць не ў стане весці вялікатаварны гаспадаркі і яны займаюцца традыцыйным свінаводствам, прымяняючы традыцыйныя кармы, традыцыйным чынам апрацоўваючы прадукты. І саланіна ў іх — традыцыйная.

А дзяржаўная польска-літоўская граніца такая, быццам яе і не было. Па дарозе ў Вільню вадзіцель паказаў толькі ў акенца гранічнай канторы, а ў зваротнай дарозе наша машына і зусім не спынялася; гэта не мяжа з Беларуссю!.. Вільня быццам бы і замежжам не была. І з некаторымі віленчукамі можна дагаварыцца на падобных, што і ў маім Ляўкоўе, мовах. Дадам яшчэ, што назва маёй вёскі выводзіцца, мабыць, ад літоўскага слова *laukas* — поле. І як бы ні глядзець — Вільня падаецца такім жа мне культурным месцам, што і Ляўкоўе; таму, мабыць, так мяне туды цягнула.

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

Першая Шведава аўдыёкніга

Злева: Ян Леанчук, Віктар Швед, Бажэна Бэднарэк

Згуртаванне „Шукаем Польшчы” і Падляшская ксёнжніца, пры фінансавай падтрымцы Падляшскай маршалкоўскай управы выдала першую на Беларускай аўдыёкнігу выбранай паэзіі вядомага беластоцкага беларускага паэта Віктара Шведа. У падарунак на ягонае 86-годдзе ўручаны былі яму два дыскі: адзін — з вершамі на польскай і беларускай мовах (чытаюць іх сам паэт, Міхал Андэрасюк і акцёр Пётр Шакоўскі) і другі — запіс інтэрв’ю з паэтам, якое на Тэлебачанні Беласток узяў у паэта дырэктар Ваяводскай публічнай бібліятэкі імя Лукаша Гурніцкага і заадно паэт Ян Леанчук.

Аўдыёкніга „Гэты свет мяне зачараваў” — першае выданне такога кшталту ў творчай спадчыне Віктара Шведа.

— Ёсць зацікаўленасць маёй творчасцю — гэта мяне і цешыць, і забавязвае пісаць надалей, я і пішу. Як усе тут пачулі, я ва ўзросце 86 гадоў ды не спадзяваўся, што дачакаюся таго часу, што людзі будуць мяне не толькі чытаць, але і слухаць, — паэт Віктар Швед, які правёў аўтарскіх сустрэч больш за тысячу, рады яшчэ такому спатканню з чытачамі-слухачамі. — Гэтая новая форма пераказу не толькі мяне ўсхвалявала, але і змабілізавала, а нават ашчаслівіла. Я да гэтага часу выдаў шаснаццаць тамоў сва-

ёй паэзіі ў звычайных кнігах. Я падрыхтаваў 80 вершаў, а і 80 перакладаў сваіх беларускіх вершаў на польскую мову [вершаў у аўдыёкнізе па 40 — М. Л.]. Я ад даўжэйшага часу займаюся перакладамі, таксама і сваёй паэзіі. Я сам шмат якія вершы сам дэкламаваў — ведаў іх на пямяць — на сваіх аўтарскіх сустрэчах.

Аўдыёкніга „Гэты свет мяне зачараваў” трапіць у найбольшыя бібліятэкі Польшчы, а таксама ў Вільню і Гродна. Выданне будзе таксама даступнае ў інтэрнэце, на сайце „YouTube” і, магчыма, што на інтэрнэтнай старонцы Падляшскай ксёнжніцы. Будзе магчымай дадрукоўка — наклад у 500 дыскаў у любы момант можна будзе

павялічыць у выпадку большага зацікаўлення. Як паведаміла Бажэна Бэднарэк, рэдактарка выдання, не будзе яно прадавацца ў камерцыйны спосаб.

— Аднаўляем таксама свае прапановы чытачам і слухачам, — сказаў дырэктар Ксёнжніцы, часткова адноўленай. — Патрэбная таксама кніга моўленая. Радзе Беласток доўгія гады збірала матэрыялы ўвекавечання ў голасе, у нас таксама ёсць таго шмат — бо апрача рукапісаў, памятак, бібліяграфічнай рэгістрацыі творцаў, пражываючых у нашым рэгіёне, маем запісаныя галасы аўтараў. Іх фізічнасць таксама вельмі істотная, хоць бы нават для даследчыкаў, якія ў будучыні нахіляцца над гэтымі аўтарамі. Мы

хацелі пачаць цэлую акцыю, ліквідуючы тую самоту, страшную адзіноту мяжы, якая нас раздзяляе, у гэтым выпадку паміж Польшчай і Беларуссю. Тут ёсць агромны пояс зямлі, у якім па абодвух баках мяжы дзейнічаюць бібліятэкі, дамы культуры, а ў сапраўднасці мы зусім незнаёмыя адзін аднаму. І няма чаго маніць, што ведаем паэзію, якая ствараецца на Гродзеншчыне. Мы калісьці з Віктарам Шведам складалі анталогію „Гнёзды слоў, словы гнёзд”, якая паказалася як выданне Падляшскай ксёнжніцы. І я ўсведаміў з жахам, што мінула так многа гадоў, а мы — зусім незнаёмыя. Нас проста паскудна падзялілі; гэтае дзяленне ёсць такім механізмам, які камусьці спрыяе, ды не тым каго дзеляць. Столькі ўражлівасці ёсць па абодвух баках мяжы, што добра было б, каб гэтыя аўдыёкнігі трапілі ў бібліятэкі і дамы культуры па абодвух баках мяжы. Хацелі б мы паказаць тое, што нас спалучае, што спалучае людзей па абодвух баках мяжы. Тую прорву самоты напоўнім людзьмі, якія хочуць быць блізка сябе, адчуваць сэрцабіцце суседа, зычліва яго ўспрымаць, і думаю, што тая ўзаемнасць будзе ўзаемнасцю непералічванай на што-небудзь, не такой штучнай, прынагоднай. Раней мы выдалі дыск мастаку прафесару Андэю Струміле, які называе сябе чалавекам Вялікага Княства. А гэты праект істотны таксама з-за іншага. Літаратура, якая ствараецца па абодвух баках мяжы, мае шанц быць здакументаванай, але і прадзерціся праз усе нявыгады цяперашняга часу, нялёгкага для літаратуры, і паказаць, чым тая літаратура можа быць. Гэта яе адвечная роля: яна нясе слова паяднання.

Наступным выданнем цыкла будзе аўдыёкніга Зофіі Помян-Пенткі з Сямьтыч, аўтаркі дзесяці зборнікаў, таксама адной з найстарэйшых актыўных творцаў Падляшша.

Хлапец з гаспадаркі

Люба і Мікалай РАМАНЧУКІ, выхадцы са Старога Масева ў Гайнаўку, жылі калісь у Ланчыне, дзе Мікалай працаваў лесніком. Адноўчы ў іхнюю леснічоўку прыехалі практыканты з поўдня Польшчы, сярод якіх вылучаўся Браніслаў Квяткоўскі, пазнейшы генерал, які займаў шмат важных камандных пастоў у Польскім Войску, у тым ліку быў аператыўным камандуючым Узброенымі сіламі Польшчы. Быў ён у складзе польскай прэзідэнцкай дэлегацыі, якая ляцела ў Катынь на ўрачыстасць прысвечаную ўшанаванню памяці польскіх афіцэраў, расстраляных там семдзесят гадоў раней. Разам з іншымі членамі дэлегацыі загінуў у авіякатастрофе пад Смаленскам 10 красавіка мінулага года.

Ён быў накіраваны з Ляснога тэхнікума ў Красічыне, — расказвае спадар Мікалай, — што ў былым Жэшаўскім ваяводстве, у нашу пушчу на практыку. Было чатырох яго калегаў і ён пяты. І папрасілі яны дырэктара школы, каб іх скіраваў сюды на практыку, хаця была магчымасць быць там, бліжэй сваіх, але яны хацелі пабачыць нашу пушчу, захацелі сюды. Дырэктар тэхнікума згадзіўся, сказаў — добра, я вас выпшлю ў пушчу і пазваню дырэктару акруговага ляснога праўлення ў Беластоку. Беластоцкі дырэктар добра жывіў з нашым надлясничым Гайдуюком, пазваніў яму і сказаў: „Прышлі табе хлопцаў з Жэшаўскага на практыку”. „То прысылай”, — адказаў надлясничы. Ну, і яны прыехалі ў наша надлясніцтва. У маёй леснічоўцы ў Ланчыне быў гатэлік на шэсць ложкаў, дзверы ад шчыта, і невялікая кухня, дзе, напрыклад, рабочыя ці практыканты маглі сабе нешта зварыць. І прыехалі хлопцы да нас; на практыцы былі яны ў нас два тыдні. А Квяткоўскі быў найбольш непасрэдным. Я працаваў у лесе, але вялі мы і гаспадарку, трымалі кароў, свіней. Адноўчы з Любай выкідаем гной, а ён прышоў да нас, узяў вілы і стаў накладаць гной на фуру. Я кажу яму:

— Бронек, дай спокуй, мы ж самі дамо раду, ці ж ты будзеш нам гной кідаць?

— Але ж так, што вы думаеце, я з гаспадаркі паходжу.

Пазней касілі мы авес, а ён ужо тых сваіх хлапцакоў заангажаваў:

— То мы будзем памагаць, ставіць ляшкі і што там яшчэ.

Ён быў такі прылюдны. Ён ведаў усю сялянскую работу, гаварыў:

— Я з рольніцтва.

А тыя яго калегі то не вельмі. Пытаю, як у яго сям’я.

— Ну, бацька ёсць, маці няма, маці памерла, цяпер мачаха ёсць.

Пытаю яго:

— То куды ж ты думаеш ісці пасля тэхнікума?

— Ну, на афіцэрскую школу, бо там ад шкарпэткі ўсё ёсць. А ў бацькі па гэтай мацеры ўжо двое дзяцей і яны так слаба жывуць, што не будзе меў з чаго мяне фінансаваць, як я захачу ісці на лясныя штудыі.

І так ён і пайшоў на тую школу вайсковую. Але быў такі здольны, што пасля ў войску вельмі хутка авансаваў. Пайшлі хлапчукі на Масева, вярнуліся да нас на Ланчына, і ўжо з Любаю ён гаворыць, што тут дзяўчат мала:

— Мы пайшлі, думалі што забава якаясь.

А Люба кажа:

— А там ёсць адна, Кендзерска, у Кендзерскай ёсць дачка Крыстына, а там яшчэ і сястра — бацькі ўжо ў іх не было — і яшчэ некалькі дзяўчын.

Зноў яны пайшлі і так ён запазнаўся з тою Крыстынай; цяпер яе маці ўжо старая, жыве ў Гайнаўцы дзесь каля Хімічнай. І так ён пазнаёміўся з ёю і калі ўжо быў на вайскавай школе ў Вроцлаве, то ўсё перапіваліся. Яна паехала ў Вроцлаў, там стала на працу, закончыла там сярэдняю школу. А ён, калі толькі закончыў афіцэрскую школу, ажаніўся з ёю. Нарадзіліся ім дзве дачкі. Пабудавалі дом у Кракаве, такі прыгожы, многа там усяго, кветак поўна — Кендзерская прывозіла нам здымкі. Ён меў з канцом студзеня 2010 года выйсці на пенсію, але папрасілі, каб астаўся даўжэй, да 5 мая, дакладна да свайго 60-годдзя. Цешча яго вельмі хваліла, а ён яе абвазіў, і па краіне, і па замежжы, кругом. Файны хлопец быў. Прасілі былі нас на вяселле, але нам тады акурат не было як. Кожны год прыязджалі яны на царкоўную музыку ў Гайнаўку. Раз, калі прыехаў да цешчы, пад’ехаў пад наш блок, перазваніў да нас. Пытаю хто звоніць.

— А Бронек Квяткоўскі, не пазнаеце мяне па голасе?

— Не, — кажу, — не пазнаю.

— То паедзем да цешчы, пагутарым.

Мы з Любай сышлі, ён на машыне нас завёз, пасядзелі там мо з дзве гадзіны, паразмаўлялі, і прывёз нас назад. Кожны год прыязджалі яны ў Масева, пакуль цешча там жыла; пазней ён у Масева не прыязджаў. Прыязджаў у Гайнаўку, як цешча стала тут жыць. У мінулым годзе памёр тут Аляксандр Ламашкевіч, які раней быў следчым у Гайнаўцы, акурат 10 красавіка сорак дзён спраўлялі, мы былі на могільках. А там людзі з мабільнікамі, і звоняць, і кажуць, што польскі самалёт разбіўся. Яшчэ тады мы дакладна не ведалі, але калі вярнуліся дахаць, уключылі тэлевізар і адразу — Бронек Квяткоўскі! А няхай! Шкада хлопца, у маі пайшоў бы на пенсію і яшчэ жыві бы. А так — нічога не парадзіш.

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

(Не)шчаслівая трынацятка (3)

Анатоль
ПАРЭМБСКИ

У арміі Ванька адчуваў сябе вельмі добра. Да дысцыпліны яму было не прывыкаць, а тут быў важнай асобай — меў сцеражчы парадак. Гэтак было да жніўня 1914 года. У 1915 годзе перавялі Ваньку з жандара на салдата, да абслугоўвання гарматы ды кінулі на нямецкі фронт. „Ваяваць гэта не тое што хадзіць з нагайкай”, — падумаў сабе Ванька. Вайна набрала вялікага размаху і прыйшлося Ваньку браць удзел у вядомай бітве на Бзурі ў ролі наводчыка гарматы. Пасля вялікай паразы ў гэтай бітве руская армія адступала ў вялікай паніцы. Ваньку прыдзялілі да групы, якой задачай было знішчаць усё, што маггло служыць нямецкай арміі да спраўнейшага пераадолення перашкод у праследванні адступаючай расійскай арміі. Гэта былі перш за ўсё масты і аб'екты г.зв. стралецкага значэння. Першым, што прыйшлося знішчыць, былі дакументы групіроўкі царскай арміі, якая пацярпела паразу ў бітве на Бзурі. Некаторыя дакументы былі спалены, а іншыя ў драўляных скрынях былі закапаны пасярод шчырага поля ў ваколіцы вёскі Скрабуны на падалёк рэчкі Бзурі. Каб зацэраць след месца закапання, распалена было вялікае вогнішча, якое гарэла пару гадзін, пакуль на гарэла многа попелу. Адтуль прыйшлося адступаць аж да Буга, нішчыўшы за сабою намечаныя аб'екты.

Ад Буга адступаў Ванька без абавязку знішчання стратэгічных аб'ектаў і без гарматы, як звычайны салдат. А дарога вяла праз Сямятычы, Бельск-Падляшскі, Заблудаў, Міхалова і Падазераны, дзе

прыйшлося ім адпачываць. Карыстаючыся гэтай нагодай, Ванька рашыў наведаць роднае Страшава. У вёсцы ўжо нікога не было, — усе выехалі ў бежанства. Калі вярнуўся ён у Падазераны, яго часці ўжо там не было. Даганіў яе ў Свіслачы і, хоць адышоў у Страшава без дазволу ўлад, не пакаралі яго за гэта.

Затрымалася Ванькава часць на Мінішчыне, у невялікай вёсачцы. Салдат закатававалі на некалькі чалавек на хатах. Ванька трапіў да гаспадара Сіняўскага, у якога быў сын-падлетак. Наладзілася паміж імі сяброўства, якое вельмі прыдалося ў іх далейшым жыцці, калі яны спаткаліся выпадкова ў 1940 годзе.

Болей Ванька ўжо на нямецкі фронт не трапіў, на яго долю выпала іншая роля. Пасля лютаскай рэвалюцыі ў 1917 г., калі скінулі цара, а дайшоў да ўлады Керанскі, у арміі былі непарадкі, якімі пакарыстаўся Ванька і з'ездзіў да свае радні, якая асела ў Саратаўскай вобласці, у станцыі Усць-Мядзведзіца. Доўга пры радзіне Ванька месца не сагрэў. Забралі яго разам з братам Арсенікам і кідалі на некалькіх мясцінах Расіі ад Саратава, Тамбава аж да Латвіі.

Яшчэ большыя непарадкі сталі ў арміі пасля бальшавіцкай рэвалюцыі ў лістападзе 1917 года. Сталі бальшавікі яе арганізаваць нанова. Шмат афіцэраў адышло з арміі, некаторых арыштавалі. Вясной 1918 года пры рэарганізацыі арміі Ваньку палічылі палякам, бо меў польскае прозвішча і паходзіў з Гродзенскай губерні, ды прыдзялілі да „асобай” часці, якую

пасля называлі „чрэзвычайкай”. Былі ў ёй пераважна палякі і прыбалты ды на некалькі беларусаў і расіян. Прыйшлося Ваньку служыць у гэтай часці аж да 1921 года з невялікім перапынкам, калі быў дэлегаваны да генерала Мусніцкага. Ды адтуль хутка ўцёк, бо было там вельмі дрэнна. Уцёкшы ад Мусніцкага, наведваў Ванька сям'ю ля Саратава. Але там зноў доўга не саграваў месца. Забралі яго зноў у ВЧК, толькі ў іншую часць і ў іншае месца. Ды і ў гэтай часці былі так, як у папярэдняй, толькі палякі, прыбалты, і дайшлі яшчэ кайказцы. А работа была такая, як і ўперад — рабіць парадкі па

гарадах, а былі гэта Варонеж, Курск, а таксама цэлае Паволжа і Украіна. Не было ніводнага тыдня, каб не змянялі месца кватарунку. За болей чым два гады Ванька перамераў палову Расіі пешы, бо ездзіць у той час не было на чым. Найгорай было, калі ўкраінскім і надволжскім мужыкам прыходзілася забіраць пшаніцу.

Адзін такі паход на пшаніцу на Украіну быў вельмі трагічным. Іх часць, у якой было каля ста чалавек, акружылі баявікі бацькі Махно, які, вядома, не браў у палон нікога са сваіх праціўнікаў. Бараніца чэксты не мелі чым, не ставала патронаў. Пасля кароткай перастрэлкі здаліся. Чакалі Махно некалькі гадзін. Той кожнага асабіста разглядаў, адных адсылаў налева, іншых направа. Калі дайшоў да Ванькі, а пры ім быў і брат Арсенік, спыніўся даўжэй і спытаўся, адкуль паходзяць. Скажаў ім, што падабаюцца яму надта доўгія вусы і загадаў ім ісці направа, дзе стаяла толькі некалькі асоб. Кончыўшы перагляд скажаў тым, што стаялі з правага боку, распрануцца да бялізны і ісці, куды вочы павядуць, а калі трапяць другі раз — болей хадзіць не будучы. Вялікае большасць, якая стаяла на левы бок, была пакарана смерцю — ссеклі ім галовы шабляй.

Пасля няволі ў Махно Ванька дастаўся да сям'і, ды там зноў яго знайшлі бальшавікі і зноў накіравалі ў ВЧК ды адправілі на Смаленчыну, а потым у Беларусь. А калі ў 1921 годзе сям'я Ванькі вярталася з бежанства, ён ужо афіцыйна быў звольнены са службы і далучыўся да яе. Праз Стаўбцы, дзе былі два тыдні ў каранціне, вярталіся з парай коней у Страшава.

(працяг будзе)

Сёння беларускае сеціва поўнае разнастайных сайтаў палітычнай і каляпалітычнай тэматыкі. Збольшага яны тычацца падзей, што адбываюцца ва ўсёй Беларусі ці за яе межамі. Што ж тычыцца палітычных падзей на ўзроўні гарадоў ці мясцовасцей, то з гэтым значна горш. Многія з так званых мясцовых сайтаў з большага не краюць палітычнага боку жыцця сваіх мясцовасцей альбо распавядаюць аб іх неак мімаходзь, не засяроджваючы асаблівай увагі. Але ёсць і выключэнні. Адно з іх — сайт „Свабодны Магілёў”, які месціцца па адрасе <http://freemogilev.info>.

Сайт зроблены даволі проста і разам з тым ён вельмі насычаны інфармацыяй аб палітычных падзеях, якія адбываліся ў гэтым трэцім па велічыні горадзе Беларусі. Сайт стварае ўражанне белага аркуша паперы, на якім яго аўтары акуратна змясцілі розныя паведамленні. Пры гэтым яны не забыліся і на графічнае аздабленне тэксту — побач з кожнай друкаванай інфармацыяй месціцца фотаавіява. Адметна, што самыя апошнія навіны падаюцца не толькі ў стужцы навін, але і ўверсе цэлага выяўлення пад выйсцямі на іншыя рубрыкі сайта. Прычым анонсы гэтых навін падаюцца гарызантальна бягучай стужкай.

Варта адзначыць, што рубрык на сайце не вельмі многа. Акрамя „Навінаў Магілёва”, якія адначасова з'яўляюцца першай старонкай сайта, мы можам пазнаёміцца з тэкстамі, дзе падаюцца аналітычныя артыкулы. Гэтыя тэксты не пустыя разважанні — яны таксама тычацца гучных падзей як магілёўскага, так і сусветнага жыцця. Гэта бачна нават па назвах артыкулаў — „Качыньскі — трагедыя альбо забойства?”, „Вуліцам гістарычныя назвы”,

„Дэмакратыя па-сельсаветаўску”. Праўда, значным недахопам гэтай старонкі бачыцца даўняе яе абнаўленне — апошні артыкул датуецца чэрвенем мінулага года.

Адной з найбольш цікавых рубрык сайта можна лічыць „Магілёў — TV”. Тут цікавы інтэрнэт-вандроўнік можа на ўласныя вочы паглядзець некаторыя моманты з магілёўскага і не толькі магілёўскага жыцця. Напрыклад, як мясцовая міліцыя прымушае жыхароў здаваць адбіткі пальцаў, альбо як тамтэйшыя дэмакраты адзначалі адны з апошніх угодкі абвяшчэння незалежнасці БНР.

Відаць, не зусім пакуль дбаюць уладальнікі сайта пра старонку „Народныя навіны”. Там месціцца ўсяго толькі тры тэксты, апошні з якіх таксама датуецца леташнім чэрвенем. Трэба разумець, што задумка ўладальнікаў сайта была ў тым, каб яго наведвальнікі ўдзельнічалі ў інфармацыйным напаўненні данай старонкі. Пакуль гэтая мара не здзісянецца.

Не менш цікавай, але разам з тым мала насычанай інфармацыяй, з'яўляецца рубрыка „Фота галерэя”. Гэта літаральна чатыры фотаальбомы, дзе месціцца ад аднаго да паўсотні фотааздымкаў. Яны тычацца як гарадскіх краявідаў, так і разнастайных святаў і канцэртаў, што мелі месца ў Магілёве.

Невыключана, што „Фота галерэя” адной са сваіх функцый мела працяг рубрыкі „Афіша”, бо там месціцца выйсце на сайты, што распавядаюць аб розных імпрэзах у Магілёве. Пакуль аднак гэтага няма, з чаго можна рабіць выснову, што ўладальнікам сайта варта надаваць больш увагі сістэматычнаму яго напаўненню.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

С Б Е Л А Р У С Ь

Храм у Сынковічах

Тое, што збудавана ў ваколіцы вёскі Сынковічы, называюць па-рознаму — царква, храм, цвердзь, крэпасць. Бясспрэчна, што гэта сапраўды шэдэўр культура-абарончага дойлідства, роўных і аналагічных якому няма ва ўсёй Еўропе. Да тыпу такіх храмаў знаўцы залічаюць яшчэ дзве царквы — у Супраслі, што на Беластоцчыне, і Мураванцы пад Шчучынам. Аднак, гэтыя святыні шмат пацярпелі ад разбурэнняў. Сынковіцкая ж цвердзь ацалела амаль нязменнай ад пачатку забудовы.

Гісторыя сынковіцкага храма ахутана сур'ёзна таямніцай. Навукоўцы выказваюць меркаванне, што паўстаў ён у канцы XV — пачатку XVI стагоддзя. Існуе легенда, што да гэтага прычыніўся сам вялікі князь Вітаўт. Уцёкшы з Крэўскага замка ад Ягайлы, ён скіраваўся ў цэнтр старажытнай Літвы — пад Наваградак. А па дарозе знайшоў сабе прыстанішча ў невялікай вёсачцы Сынковічы, дзе пераказаў небяспеку. Многа пазней, стаўшы ўладаром магутнай дзяржавы, Вітаўт загадаў пабудаваць у тым месцы храм на знак удзячнасці Богу і простым людзям. Невядомыя дойдзі пастараліся на славу — у далечыні ад гарадоў і цэнтраў культуры паўстаў сапраўдны шэдэўр готыкі.

Сынковіцкую царкву грунтоўна даследаваў святар Яўстах Міхайлоўскі, які служыў тут з 1871 па 1898 год. Выслікамі гэтага рупліўца былі зроблены царкоўная агароджа, званіца, адрамантаваны дах. Ягоныя даследаванні ставяць пад сумнеў прыгожае паданне і дазваляюць меркаваць, што храм быў пабудаваны задоўга да эпохі Вітаўта. Так адзін з надпісаў на сцяне датаваны ажно дваццатым стагоддзем. Ёсць і пазнейшыя храналагічныя адзнакі, выкладзеныя з цэглы. Іх толькі трэба ўмець прачытаць. На адной сцяне славунасці можна ўбачыць літару „Г”, кропку і дзве вертыкальныя рысы — гэта лічба 302. Першай лічбы — тысячнай

— няма, таму што яе цяжка было выкласці тэхнічна.

Саветы не прыдумалі нічога лепшага, як збудоваць непадалёк святыні жывёлагадоўчы комплекс. Калгасны кароўнік стаіць да гэтай пары, напэўна здзіўляючы замежнага турыста такім дзікім суседствам. Зрэшты, гэта абражае пачуцці кожнага нармальнага чалавека. Але дзякуй Богу, што хоць не разбурылі ў гады вёўнага атэізму ўнікальную царкву. Самі Сынковічы раней былі падзелены на некалькі прыватных частак-фальваркаў і належалі родам Есьманаў, Пуслоўскіх, Чапскіх. Іх прадстаўнікі перад прыходам бальшавікоў у 1939 г. паспелі эміграваць. А крыху раней тут дзейў Антон Неманцэвіч, беларускі ўніяткі святара, царкоўны дзеяч.

Царква ў Сынковічах уражвае найперш сваімі абарончымі вежамі і байніцамі, яны прадуманы і зроблены з неверагодным майстэрствам, нават вокны ў будынку з мэтай перасцярогі ўзнятыя высока над зямлёй. Таўшчыня сцен дасягае паўтары метра, а на роўні абарончага паса і таго болей, што выразна сведчыць пра функцыянальнасць цвердзі.

Сынковічы ляжаць на сумежжы сённяшніх Зэльвенскага і Слонімскага раёнаў. Царкву можна не заўважыць здалёк, але збочыць з дарогі, каб убачыць сапраўдную архітэктурную жамчужыну, варта. З нядаўняга часу з'явіўся і адмысловы ўказальнік, які дапамагае не прапусціць адметную кропку. Абавязкова прыхапіце фотаапарат — гатычная царква ўзбагаціць вас удалымі здымкамі ў кожную пару году. Асабіста мне найбольш падабаецца яе выгляд з поля праз дарогу.

У наш час Міхайлаўская царква атрымала другое жыццё, яна рамантуецца, даводзіцца да ладу і адпаведнага выгляду. А ў 2007 годзе ў Сынковічах быў праведзены першы Дзень хрысціянскай паэзіі. Лепшага месца для гэтага і не падабраць...

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Разлучыла нас мяжа — хай аб'яднае дружба

Тамара
ЛАЎРАНЧУК

Камянец

Святлана Леанідаўна Курылёва — ураджэнка Жытоміра (Украіна). Пасля заканчэння Харкаўскага ўніверсітэта прыехала па размеркаванні ў Камянец. Працавала выкладчыцай рускай мовы і літаратуры ў мясцовай школе № 1.

Амаль неважана пралацелі 33 гады, прысвечаныя вучням. У 2008 г. Святлана Леанідаўна адзначыла 80-гадовы юбілей. Але і сёння яна ў „страі“.

Як пісьменніца, упершыню заявіла аб сабе апавяданнем „Дарога“, якое ўбачыла свой свет спачатку на старонках часопіса „Юность“, затым — у „Літаратурнай газете“. Твор адразу прыцягнуў да сябе ўвагу чытачоў і ў хуткім часе быў перакладзены на некалькі моў, у тым ліку і на кітайскую.

Першы зборнік апавяданняў „Жаворонкі на ўліце“ ўбачыў свет у 1962 г. Тэматыка яго — першае каханне, стаўленне асобы, крокі маладых у самастойнае жыццё.

У наступныя гады з-пад пяра пісьменніцы выйшлі зборнікі апавяданняў

„И нелегко и непросто“, „Формула успеха“, а таксама апавесці „День председателя“ (пра былога старшыню калгаса „Советская Белоруссия“ Уладзіміра Бядулю), „Доброта“, „Самый короткий день“, „Дефектная ведомость“.

Пад апісанай у творах мясцовасцю лёгка ўзгадваюцца краявіды Камянца і ваколіц. Пад героямі — мясцовыя жыхары.

У сваіх творах аўтар сцвярджае, што дабрыва — гэта не толькі псіхалагічны стан чалавека, але і сацыяльная катэгорыя.

Кнігі пісьменніцы прымушаюць задумацца над праблемамі, якія ставіць перад намі само жыццё: сям'я, будучыня маладых людзей, паводзіны чалавека ў грамадстве, нацыянальныя шлюбныя...

У 1980 г. Святлана Курылёва была прынята ў Саюз пісьменнікаў СССР, а пасля яго распаду аўтаматычна была залічана ў Саюз пісьменнікаў Беларусі.

Творы Святланы Леанідаўны вабяць чытача найперш тым, што іх героі — землякі пісьменніцы — камячане,

а таксама жыхары суседніх вёсак, знаёмыя і незнаёмыя.

На гэта звярнуў увагу ў часе аднаго з пасяджэнняў „Берасцейскага вогнішча“ і Уладзімір Калеснік: „Яна трапіла на малое карціны побыту, нораваў сучаснага раённага цэнтра. Героі яе твораў — настаўнікі, журналісты, школьнікі, а пафас — барацьба за маральную чысціню чалавечых узаемаадносін, цяжкасці выхавання. Канфлікты падгледжаны Курылёвай у жыцці, таму часта яны гучаць пераканальна, нягледзячы на пэўную аднастайнасць вырашэння, звычныя перамогі дабра над злом. Пісьменніцы ўдаецца зацікавіць чытача ўнутраным светам людзей няўрымслівых, шукальнікаў новага стылю жыцця, новых форм выхавання моладзі на гуманістычных ідэалах“.

Ад твораў пісьменніцы сыходзяць дабрыва, душэўнасць і жаночая мудрасць. Яна ніколі не служыла ўладам, маючы ва ўсе часы асабісты пункт гледжання на падзеі, якія апісвала, і на ўчынкi людзей, уганараваных быць героямі яе твораў.

У апошнія гады пісьменніца выступае ў друку выключна ў жанры публіцыстыкі на старонках рэспубліканскіх і абласных выданняў.

10.04 — 16.04

(22.03. — 20.04.) Спраўдзішся нават у экстрэмальных сітуацыях. Марс (12-16.04.) заахваціць цябе да адвагі. Зацікавіць цябе моцна новая галіна навукі, аўтар. 9-13.04. магчымыя непаразуменні; будзь асцярожны і асцерагайся сілавых вырашэнняў. 10-16.04. адчуеш сябе быццам ціснуўшы адначасна на паскаральнік і тормаз; не бяры на сябе зашмат.

(21.04. — 21.05.) Дынамічны час. Мноства спраў, бяры ўсе ў свае рукі. Ды да 11.04. не дамаўляйся ў важных справах. Не ставай на галаве, раздзялі абавязкі, задбай аб свой адпачынак. Ды фізічна не надрываўся.

(22.05. — 22.06.) 10-14.04. будзе табе спрыяць шчасце, дык нават калі будзе цябе штосьці турбаваць, упадзе на чатыры лапы. Блізныя без пары перастаюць наракаць на самоту (ды не абцяжай сабе зашмат па новым знаёмстве). Памогучы знаёмства.

(23.06. — 23.07.) Марс дадасць табе багавітасці і адвагі. Цяпер можаш шмат дасягнуць; перамога будзе прыступкай да яшчэ большых. 9-13.04. ты здольны да асаблівых перамог, нават на зусім новым палетку! Можаш заснаваць фірму, якой накіраваны поспех, пачаць будаваць дом.

(24.07. — 23.08.) Будзе біць з цябе фантан пазітыўнай энергіі. Захоцца перакрачыць уласныя межы, выплысці на шырокія воды, спакавацца і выбрацца кудысьці. Калі нават штосьці страціш, будучы яшчэ лепшыя перспектывы. Знакамітая форма. І хатняй працы — па самыя пахі. Знойдзецца кніга, якая адкрые табе вочы на невядомае. Выпрабаванне ў пачуццях.

(24.08. — 23.09.) 10-16.04. спадзявайся павышэння і ўшанавання. Мноства значымых нагод — можаш лёгка зарабіць немалыя грошы. Пастараешся, каб часцей трапляліся такія халтуркі! 15-17.04. спрэчкі з партнёрам не вырашаць тваіх праблем. Самотнай Дзеве лёс падрыхтаваў незвычайную сустрэчу!

(24.09. — 23.10.) Сонца асвятляе ярка твой сектар сувязей. Больш будзе залежаць табе на адносінах з сябрамі, чым на павышэнні на працы (там выдатныя лады аж да 20.04.). У кампанейскім жыцці зазьяеш як найбольш яркая зорка! Будзеш даваць добрыя парады, падтрымліваць дух кампаніі.

(24.10. — 22.11.) Інтэнсіўна праведзены час. Нічога не будзеш адкладаць, перш за ўсё абавязкаў. Ты сапраўдны скарб для шэфа; з дадатковай работай справішся хутка. 9-13.04. не ператамляйся! Да 14.04. будзе цябе спакушаць рызыка. Можаш моцна закахацца. А лёс рыхтуе табе не адзін сюрпрыз!

(23.11. — 22.12.) 10-14.04. — найлепшы час на публічныя выступленні, экзамены, далёкае падарожжа. Зазьяеш незвычайным талентам (у якім ты сябе нават не падзраваў!). Аграмадны лік спакус і папулярнасць, кампліменты. Шампанскі настрой увесь красавік!

(23.12. — 20.01.) Палюбіш выклікі, бо дзякуючы ім правяршыся ў нялёгкіх сітуацыях. З фінансавага долу выцягне цябе багавіты Марс, а ў пачуццях урэшце штосьці ўстрапянецца. Энергія і аграмадныя вітальныя сілы перамогучы кожны вірус, ды не дамаўляйся ад вітамінаў.

(21.01. — 19.02.) Калі нават тваё жыццё будзе вельмі інтэнсіўнае, не страціш з вачэй найважнейшага. Памятай аб найбліжэйшай сэрцу асобе, а новыя сябры знойдуцца самі. Тваёй машыне (калі маеш) — прыдаўся б механік. Чакаюць падарожжы!

(20.02. — 21.03.) Будучы цябе любіць, паважаць, зможаш аформіць усе справы. Трапяцца новыя крыніцы прыбытку. Можаш атрымаць цікавую прапанову працы (калі нават яе не шукаеш). Пачнеш урэшце жыць на поўныя грудзі і карыстацца прыгажосцю жыцця!

Пётр БАЙКО

Знімуць дрот?

У 1981 годзе на дзяржаўнай мяжы, што перасякае Белавежскую пушчу, беларускім бокам была выканана агароджа з калючага дроту. Дзеля чаго? Можна толькі дадумвацца. У Польшчы гэты факт ацанілі коратка і дасціпна: кожны ж канцлагер абгароджваюць калючым дротам! Усё ж, найбольш на гэтым церпіць лясная, буйная жывёла, якая не можа свабодна пераходзіць праз мяжу. У такі менавіта спосаб была абмежавана ейна бытавая прастора. Да таго яшчэ нярэдка жывёла атрымлівае раненні ад калючага дроту. Польскія вучоныя ўжо амаль ад самага пачатку на

розных форумах патрабуюць зняць гэтую агароджу, але беспаспяхова. Бывае, што часам нейкі чыноўнік паабяцае вырашыць справу, але, відаць, трапляе на другі „калючы дрот“ і ёсць, як ёсць. Гэтак мінула поўных 30 гадоў Юбілей!

Чарговая ластаўка надзеі на дэмантаж агароджы паявілася напрыканцы сакавіка г.г. На сустрэчы з жыхарамі Пружанаў старшыня Дзяржаўнага пагранічнага камітэта Рэспублікі Беларусь Ігар Рачкоўскі сказаў, што Беларусь намерваецца зняць калючую агароджу на мяжы у найбліжэйшы час. Каб толькі не былі гэта чарговыя абяцанні!

Па гарачых слядах

У Новым Ляўкове (Гайнаўскі павет) перастала працаваць злеўня малака. З таго часу, калі закрылі зліўны пункт малака, за будынак пачалі прыносіць усю непатрэбшчыну.

19 сакавіка г.г. я ўбачыў за злеўняй дзікую звалку смецця. Вось ляжыць дзіцячая каляска ды пластмасавыя цацкі, старая вопратка, дзіравыя міскі, вёдры, катлы, саганкі і г.д. Не адпусцілі і прыбіральні за будынкам злеўні. Панакідалі ў яе бруднай пасцелі. А варта дадаць, што тут стаяць... чатыры кантэйнеры для смецця!

На панадворак злеўні павінен заглянуць хтосьці з Акруговага малачарскага кааператыва ў Гайнаўцы. А форткувеснічку зачыніць на замок! (яц)

Адгаданка

1. неглыбокае месца ў рацэ, 2. левы прыток Эльбы, на якім Галле і Йена, 3. Эдгар, французскі мастак (1834-1917), 4. абрэвіятура Мінскага трактарнага завода, 5. род твораў у мастацтве, адметны сюжэтнымі і стылістычнымі прыкметамі, 6. Міхась, беларускі пісьменнік (1899-1975), 7. спосаб дзеяння, паводзін, 8. пучок кветак, 9. ручны інструмент для апрацоўкі металу і каменя, 10. шчыльны матэрыял звалены з воўны, 11. сібірская рака ў Верхняй частцы, 12. аклёр, які іграе сродкамі мімікі, 13. жыве на захад ад Падляшша, 14. адлегласць паміж крайнімі распасцёртымі пальцамі, 15. моцнае ўзрушэнне, 16. хімічны элемент н-р 76, 17. шырокая і неглыбокая пасудзіна, якая з'яўляецца апарай для... пазваночніка, 18. гранічная норма, 19. жончына маці, 20. будынак для лакаматываў, вагонаў і пажарных машын,

21. месца на вадаёме, дзе поцяць жывёлу, 22. травень, 23. „вусаты“ горад у Магілёўскай вобласці, 24. частка бота для хітруна, 25. літоўцы і латышы, 26. Канстанцін, савецкі і польскі маршал (1896-1968).

Адгаданыя словы запісаць у вызначаныя дарожкі, пачынаючы ад поля з лічбай. У светлых палях атрымаецца рашэнне — штраф Віктара Стрыжак.

(ш)

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні,

будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 10 нумара

Авёс, Алімп, вочы, дзеярыслёўе, дрыгва, Зюзя, кошка, леў, лыч, магіла, Мазыр, назва, прыбой, Уганда, цела, шаг, яблык.

Рашэнне: Адрымеў за вёскай крыгалам, вылецела з вулю пчала і дзяўчына з гладыша набгом першы сок бярозавы піла.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Казіміру Радонку са Свебадзіцаў і Аляксандру Дабчынкаму з Беластока.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Ілона Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч, Міхась Сцепанюк, Янка Целушэцкі.

Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Друк: „Orthdruk“, Białystok.

Текстów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata krajowa
Termin przyjmowania wpłat do 5-go dnia każdego miesiąca poprzedzającego okres rozpoczęcia prenumeraty.

Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie województwa podlaskiego oraz oddziały „RUCH” i „KOLPORTER” na terenie całego kraju.

Cena prenumeraty kwartalnej — 32,5 zł, półrocznej — 65 zł., rocznej — 130 zł.

Prenumerata z wysyłką za granicę
Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa; telefony: +48(0)22 53-28-823 — prenumerata płatna w walucie obcej, 0-2253-28-816, 53-28-819; — prenumerata płatna w PLN; nr faxu: 0-2253-28-734

Prenumerata w redakcji
Planowana ilość numerów „Niwy” w 2011 roku — 52.

Przesyłka zwykła: Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 4,2 zł. Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę — kraje europejskie — 5,50 zł. — kraje pozaeuropejskie — 5,70 zł.

Przesyłka priorytetowa: Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę: — kraje europejskie — 6,50 zł., — Ameryka Północna, Afryka — 7,20 zł., — Ameryka Południowa — 8,30 zł., — Australia i Oceania — 10,50 zł.

Wpłaty przyjmuje: Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, BANK PEKAO S.A. O/Białystok

38 1240 5211 1111 0000 4929 0945

Nakład: 1 300 egz.

Niwa

PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Вапа.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 84.

Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.

Internet: <http://niwa.iig.pl/>

E-mail: redakcja@niwa.iig.pl

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.

Намеснік гал. рэдактара: Віталій Луба.

Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлюскі.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Агата АРЛЯНСКАЯ

Школа ў Чаромсе вядомая найперш з-за ўрокаў украінскай мовы. Так гэта выглядае з перспектывы Беластока.

Аліна Пліс, дырэктар ПШ у Чаромсе: — Украінцы больш актыўныя за беларусаў, яны ведаюць чаго ім трэба. Хопіць адно слова і ўжо яны тут на месцы. Дапамагаюць, спансаруюць, паказваюць дзяцей у тэлебачанні...

Альжбета Раманчук, настаўніца беларускай мовы: — Адночы мы запрасілі тэлебачанне на беларускае свята, дык нас звычайна праігнаравалі, нават не адказалі ці прыедуць яны, ці не...

Крыху здзівіла мяне меркаванне, быццам троххвілінная тэлеперадача ў змозе памяншаць становішча беларускай мовы. Наколькі памятаю, яно заўсёды ў Чаромсе (станцыя) было прыгаворана на знікненне. Аднак інфармацыя пра абыякавасць беларускага боку зусім мяне не здзівіла, наадварот, яна паказалася сумнавядомай і паўсюднай. Аказваецца, што ніхто з беларускіх аўтарытэтаў, дзеячаў ці палітыкаў ніколі не наведваў чаромхаўскай школы. Быццам навучанне беларускай мовы было праблемай толькі і выключна адной настаўніцы, якая як рыба аб лёд б'ецца за нацыянальны гонар.

* * *

У Чаромху я збіралася дзесьці гады два, ды заўсёды не атрымоўвалася. Адночы, дзень да назначанай даты, адмянілі планаванае мерапрыемства, іншы раз не падыходзіў тэрмін або наляцела хвароба. Словам, штось не пускала. У рэшце рэшт я села ў маршрутку, якая завезла мяне ў мястэчка, славуае калісьці з-за чыгункі, а сёння — з-за беспрацоўя. Яшчэ ў дарозе я атрымала эсэмэску ад спадарыні Альжбеты з інфармацыяй, што сустрэнуць мяне на прыпынку ля магазіна *Левітан*. Такія жэсты залатыя ў працы журналіста „Нівы”, тым больш што ў мястэчку хаатычна размеркаваны вуліцы і ў даабедні час на двары не было відаць жывой душы. На машыне настаўніцы мы хуценька прыімчалі ў школу і, паколькі аставалася яшчэ шмат хвілін да ўрокаў, я папрасіла паказаць мне школу і яе асаблівасці.

Ужо ў пачатку сустрэчы з месцам тая ўкраінізацыя падалася віртуальнай і празмерна раздзыханай. Нідзе ў калідоры я не ўбачыла ўкраінскіх дэкараў, насценных газет ці лозунгаў з матывамі братняга народу. Усюды, куды не глянь, красаваліся адно польскія патрыятычныя лозунгі і польскія краязнаўчыя *газеткі*. Нідзе, ні сярод вучняў, ні настаўнікаў (ды нават сярод кухарак) я не пачула ўкраінскай мовы. І нават калі прыслухалася ўрокам музыкі, якія ў школе вядзе настаўніца ўкраінскай мовы, я не ведала, што падумаць. З-за сцяны даходзілі гукі англамоўнага шэдэўра гурту „Бітлз”.

На насценгазеты на беларускай мове я не разлічвала.

— А ці ёсць у вас асобная зала для навучання беларускай мовы? — пацікавілася яшчэ да таго, як наведем школу. Замест адказу настаўніца паглядзела на мяне як на зялёную цётку з космасу. І, памаўчаўшы хвіліну, рытарычна спытала:

— У гэтай школе?

Каб усё было ясна: я размаўляла з выпускніцай гэтай навучальнай установы. Спадарыня Альжбета пасля вучобы вярнулася ў мястэчка і працуе на чвэрць штату. На ўсю гміну, у якой у час апошняга перапісу насельніцтва 28,71 працэнта жыхароў запісала сябе беларусамі

Фота і тэкст Ганны КАНДРАЦЮК

Мы не можам

Альжбета Раманчук і яе вучні

нічога зрабіць!

(большы як у „беларускім” Гарадку), назбіралася адно чатырнаццаць дзетак. Ім арганізавалі дзве міжкласныя групы.

* * *

Спадарыню Аліну Пліс сустракаем у мадэрнізаванай зале для англійскай мовы.

— Наша дырэктар — таленавіты менаджар, — хваліць гаспадыню школы пані Альжбета.

У школе ўсё вядуцца рамонтны, купляюць дапаможнікі, супрацоўнічаюць з іншымі школамі ў Еўропе. Маюць ужо дзве інтэрактыўныя дошкі, якія так любіць сучасны школьнік.

— У нас вельмі актыўная Рада бацькоў, — кажа спадарыня Пліс. — У большасці яны нашы выпускнікі. Калі трэба нешта адрамантаваць ці навесці парадкі, заўсёды можам разлічваць на іх бескарысную дапамогу. А ўжо наш *возьны* такія працавіты і вынаходлівы, што не сказаць. Вось нядаўна, без майго загаду, сам узяўся і пашліфаваў паркет.

Калі ўлічыць адну важную дэталю, што дырэктар школы гэта мясцовая матушка, тая ангажаванасць і дапамога не здзіўляе, яна быццам упісана ў традыцыю грамадскіх адносін нашай глыбінкі. Калі ідзе пра рэлігійны састаў вучняў, дзве трэці з іх ходзяць на праваслаўную рэлігію. У школе працуе аж

пяць настаўнікаў Божлага закону. Ці гэта ўплывае на атмасферу школы?

— У час посту мы стараемся не праводзіць вясёлых мерапрыемстваў, — кажа мая субяседніца.

Нягледзячы на тэхнічныя навінкі, дырэктар не задаволеная ходам спраў у мястэчку. Пасля самаўрадавых выбараў новы вайт паабяцаў спалучыць пачатковую школу і гімназію. Раней, калі сам быў дырэктарам гімназіі, крытыкаваў такую ідэю.

— Што гэта будзе? У нас жа ж няма ўмоў для навучання старэйшай моладзі, — не скрывае хвалявання дырэктар і падае канкрэтны прыклад. Гэта індывідуальныя гукавыя кабіны ў зале для навучання англійскай мовы. Яны дапасаваны да росту малодшых дзяцей.

— І што нам рабіць з гэтымі столікамі і крэсламі? — пытае рытарычна спадарыня дырэктар. — Мусіць, выкідаць іх прыйдзецца?

* * *

Сустрэчы з навучэнцамі беларускай мовы спадабаліся мне з-за іх пытанняў і асабістай культуры. Мала дзе сучасны школьнік умее ў засяроджанні выседзець пяць хвілін. А тут пыталі пра „Зорку”, пра беларускія кніжкі. Праўда, у мяне атрымалася ўражанне, што яны ўпершыню сутыкнуліся з носьбітам літаратурнай беларушчыны.

Панарама са школьнага панадворка

— Czy pani jest z Białorusi? — спыталі мяне.

— А чаму так думаеце?

— Bo pani tak szybko mówi...

Калі хтось сцвярджае, што дзеці не зацікаўлены беларускай мовай, памыляецца. У Чаромсе распавялі мне як рыхтавалі беларускі спектакль паводле сцэнарыя іх настаўніцы. У падрыхтоўку ангажаваліся цэлыя сем’і, бацькі дапамагалі зрабіць рэквізіты, правяралі ролі завучанія на памяць. Словам, усім хацелася паказацца з найлепшага боку. На жаль, з-за мізэрнай колькасці навучэнцаў у школе немагчыма наладзіць нармальнае навучанне. Такія падзеі, як прадметны конкурс па беларускай мове, тут немагчымыя. Чаромхаўскіх вучняў не відаць на беларускіх дэкламатарскіх конкурсах. Праўда, час ад часу іх можна сустрэць на аглядах беларускай песні. Аднак у сітуацыі, калі адны і тыя самыя спевакі выступаюць на беларускіх і адначасова на ўкраінскіх аглядах цяжка гаварыць пра нацыянальную адукацыю. Хутчэй пра іх зацікаўленне культурнай суседзям з-за ўсходняй мяжы.

— Бывае, што бацькі, якія прыехалі да нас жывць з Беларусі, запісваюць дзяцей на ўкраінскую мову, — кажа Альжбета Раманчук.

— Чаму?

— Бо ім усё адно, — чую знаёмы адказ.

* * *

— А што робіць школа, каб заахвоціць бацькоў запісаць дзяцей на беларускую мову? — пытаю ў дырэктар.

— Папраўдзе мы не можам нічога зрабіць, — кажа дырэктар.

— Не разумею.

— Бо калі падтрымаем беларусаў, нас папракнуць украінцы, што вылучаем адных і прыгнятаем іншых. Пачнецца грызня, сваркі. Навошта яны ў школе.

— Ну, добра, а як на практыцы выглядае запісванне на ўрокі беларускай мовы?

— Каб вы пабачылі, што ў нас чаўпецца, не паверылі б. Людзі запісваюць дзяцей адначасова на беларускую і ўкраінскую мовы. Пасля выбіраюць тую, ад якой больш карысці. Глядзяць, хто якія арганізуе экскурсіі, якія падаркі атрымае вучань. Украінцы самі фінансуюць свае ініцыятывы, арганізуюць экскурсіі на мора, у горы. Маюць сваіх інструктараў, адданых самадзейнікаў. Мы, як школа, не можам падтрымаць беларусаў, каб не пакрыўдзіць украінцаў...

— Цікава?

— Вы не ведаеце цяперашніх людзей? За адзін грош гатовы гнаць вош у Варшаву!

* * *

Будучы ў Чаромсе я адчула сябе як якая місіянерка-інквізітарка.

— Widzę, że koleżanka przyjechała do rotosy? — спытала пра мяне ў Альжбеты Раманчук настаўніца пачатковага навучання.

— Не, спадарыня прыехала ў нашу школу па запрашэнню, — адпаліла ёй у адказ беларусітка. Пасля, мабыць адчуваючы, мой крытыцызм, распавяла пра адно здарэнне. Гэта было ў дзень, калі мелі паказаць беларускі спектакль. Альжбета Раманчук прыйшла раней у школу, каб усяго дапільнаваць. І калі здавалася, што ўсё ўжо ціп-топ, успыхнула ліха. Дзесьці падзеўся папяровы малаток патрэбны для спектакля. З-за гэтай дурной калатнечы расхацелася ўсяго на свеце. Тры гадзіны яна хадзіла па школе і шукала таго малатка... А пасля села і заплакала...

— Трэба адсколь уцякаць, падумала я тады, — прызнаецца Альжбета Раманчук.